

शीर्षक

सहकारी ऐन-२०७५

स्थानीय सडक ऐन-२०७५

पेज नं.

जगदुल्ला गाउँपालिका सहकारी ऐन, २०७५

प्रस्तावना: सहकारी मुख्य मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप स्थानीय स्तरमा छरिएर रहेको पाजी, प्रविधि तथा प्रतिभालाई स्वावलम्बन र पारस्परिकताका आधारमा एकिकृत गर्दै सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक उन्नयन गर्न समुदायमा आधारित सदस्य केन्द्रित लोकतान्त्रिक स्वयत्त र अनुशासित संगठनको रूपमा सहकारी संस्थाहरूको प्रवर्द्धन गर्न सहकारी खेति, उत्पादन, बस्तु तथा सेवा व्यवसायका माध्यामबाट सामाजिक न्यायका आधारमा आत्मनिर्भर तीव्र एवं दिगो रूपमा स्थानीय अर्थतन्त्रलाई सुदृढ तुल्याउन सहकारी संघ संस्थाहरूको दर्ता, सञ्चालन तथा नियमन सम्बन्धि व्यवस्था गर्न वाञ्छनिय भएकोले जगदुल्ला गाउँपालिकाको गाउँसभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद: १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** “जगदुल्ला गाउँपालिकाको सहकारी ऐन २०७५” रहेको छ ।
१) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा:
क) “आन्तरिक कार्यविधि” भन्नाले सहकारी संस्थाले दफा १८ बमोजिम बनाएको आन्तरिक कार्यविधि सम्झनुपर्छ ।
ख) “कसुर” भन्नाले दफा ७९ बमोजिमको कसुर सम्झनुपर्छ ।
ग) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिएबमोजिम सम्झनुपर्छ ।
घ) “परिवार” भन्नाले सदस्यको पति वा पत्नी, छोरा, बुहारी, छोरी, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, बाबु, आमा, सौतेनी आमा र आफुले पालन पोषण गर्नुपर्ने दाजु, भाउजु, बुहारी र दिदि-बहिनी सम्झनु पर्छ ।
तर सो शब्दले अंशवण्डा गरि वा मानो छुट्टिइ आ-आ नो पेशा व्यवसाय गरि बसेको परिवारको सदस्यलाई जनाउने छैन ।
ङ) “वचत” भन्नाले सदस्यले सहकारी संस्थामा जम्मा गरेको रकम सम्झनुपर्छ ।
च) “मन्त्रालय” भन्नाले सहकारी सम्बन्धि विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।
छ) “मुख्य कारोबार” भन्नाले संस्थाले सञ्चालन गरेको व्यवसायिक क्रियाकलापहरूमा

- पछिल्लो आर्थिक वर्षको सदस्य तर्फको खरिद वा विक्री कारोबारमा कम्तिमा तीस प्रतिशत भन्दा बढि हिस्सा भएको कारोबार सम्झनुपर्छ ।
- ज) “रजिष्ट्रार” भन्नाले संघको रजिष्ट्रार सम्झनु पर्छ ।
 - झ) “लेखा सुपरीवेक्षण समिति” भन्नाले दफा ३७ बमोजिमको लेखा सुपरीवेक्षण समिति सम्झनुपर्छ ।
 - ञ) “विनियम” भन्नाले सम्बन्धित सहकारी संस्थाको दफा १७ बमोजिम बनाएको विनियम सम्झनुपर्छ ।
 - ट) “विभाग” भन्नाले संघको सहकारी विभाग सम्झनुपर्छ र सो शब्दले मन्त्रालयको सहकारी नियमन गर्न तोकिएको महाशाखा समेतलाई जनाउँछ ।
 - ठ) “शेयर” भन्नाले सहकारी संस्थाको शेयर पाजीको अंश सम्झनुपर्छ ।
 - ड) “सञ्चालक” भन्नाले समितिको सदस्य सम्झनुपर्छ र सो शब्दले समितिको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष समेतलाई जनाउँछ ।
 - ढ) “सदस्य” भन्नाले सहकारी संस्थाको सदस्यता प्राप्त गरेको व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।
 - ण) समिति भन्नाले दफा ३० को उप दफा (१) बमोजिमको सञ्चालक समिति सम्झनुपर्छ ।
 - त) “सहकारी मूल्य” भन्नाले स्वावलम्बन, स्व-उत्तरदायित्व, लोकतान्त्रिक, समानता, समता, ऐक्यबद्धता, इमान्दारी, खुलापन, सामाजिक उत्तरदायित्व तथा अरुको हेरचाह लगाएत अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त सहकारी सम्बन्धि मूल्य सम्झनुपर्छ ।
 - थ) “संस्थाको व्यवसाय” भन्नाले व्यवसायमा व्यवस्था भए बमोजिम सञ्चालित व्यवसायिक क्रियाकलाप सम्झनुपर्छ ।
 - द) “सहकारी सिद्धान्त” भन्नाले स्वइच्छिक तथा खुला सदस्यता, सदस्यद्वारा लोकतान्त्रिक नियन्त्रण, सदस्यको आर्थिक सहभागिता, स्वयत्तता र स्वतन्त्रता, शिक्षा, तालिम र सूचना, सहकारी-सहकारीबीच पारस्परिक सहयोग र समुदाय प्रतिको चासो लगाएत अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त सहकारी सम्बन्धि सिद्धान्त सम्झनु पर्छ ।
 - ध) “संस्था” भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठन भइ दफा ६ बमोजिम दर्ता भएको विषयगत वा बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था सम्झनुपर्छ ।
 - न) “साधारण सभा” भन्नाले सहकारी संस्थाको साधारण सभा सम्झनुपर्छ ।
 - प) “प्राथमिक पूजीकोष” भन्नाले शेयर पूजी र जगेडा कोष सम्झनुपर्छ ।
 - फ) “दर्ता गर्ने अधिकारी” भन्नाले दफा ६९ बमोजिमको दर्ता गर्ने अधिकारी सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद : २

सहकारी संस्थाको गठन तथा दर्ता

३. **संस्थाको गठन:** १) कम्तिमा २५ जना नेपाली नागरिकहरू एक आपसमा मिलि विषयगत बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था गठन गर्न सकिनेछ ।
- २) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि श्रमिक युवा लगाएतले आफ्नो श्रम वा सीपमा आधारीत भई व्यवसाय गर्ने सहकारी संस्थाको हकमा पन्ध्र जना नेपाली नागरिकहरू भए पनि संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।
- ३) यस दफामा अन्य जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह वा त्यस्ता सरकार वा तहको अनुदान वा स्वामित्वमा सञ्चालित विद्यालय, विश्वविद्यालय वा संगठित संस्थाबाट पारिश्रमिक पाउने पदमा बहाल रहेका कम्तिमा एकसय जना कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरूले आपसमा मिलि प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको आफ्नो पेशागत संगठनका आधारमा सदस्यता, प्रतिनिधित्व र सेवा सञ्चालनमा तोकिए बमोजिमका शर्त बन्देजहरू पालना गर्ने गरि संस्था गठन गर्न सक्नेछन् ।
- तर एक सय जना भन्दा कम संख्या रहेको एउटै कार्यपालिकामा कम्तिमा तीसजना कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरूले आपसमा मिली सदस्यता, प्रतिनिधित्व र सेवा सञ्चालनमा तोकिए बमोजिमका शर्त बन्देजहरू पालना गर्ने गरि संस्था गठन गर्न सक्नेछन ।
- ४) यस दफा बमोजिम संस्था गठन गर्दा एक परिवार वा सदस्यका दरले उपदफा (१) वा (२) मा उल्लेखित संख्या पुगेको हुनुपर्नेछ ।
- तर संस्था दर्ता भइसकेपछि एकै परिवारका एकभन्दा बढि व्यक्तिले सो संस्थाको सदस्यता लिन पाउने छैनान ।
- ५) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने संस्था गठन गर्दा कम्तिमा एक सय जना नेपाली नागरिकहरूको सहभागिता हुनुपर्नेछ ।
४. **दर्ता नगरि सहकारी संस्था संचालन गर्न नहुने :** कसैले पनि यस ऐन बमोजिम दर्ता नगरि सहकारी संस्था स्थापना तथा संचालन गर्न हुदैन ।
५. **दर्ताको लागि दरखास्त दिनुपर्ने :** १) यस ऐन बमोजिम गठन भएका सहकारी संस्थाले दर्ताका लागी दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष अनुसूची १ को ढाचामा दरखास्त दिनुपर्नेछ ।

- २) उपदफा (१) बमोजिमका दरखास्त साथ देहाए बमोजिमका कागजातहरू संलग्न हुनुपर्नेछ ।
- क) सहकारी संस्थाको प्रस्तावित विनियम
- ख) सहकारी संस्था सञ्चालनको अध्ययन प्रतिवेदन
- ग) सदस्यले लिन स्वीकार गरेको शेयर संख्या र शेयर रकमको विवरण
६. **दर्ता गर्नुपर्ने :** १) दफा (५) को उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त दरखास्त सहितको कागजातहरू छानविन गर्दा देहाएबमोजिम भएको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले दरखास्त परेको मितिले तीस दिनभित्रत्यस्तो सहकारी संस्था दर्ता गरि अनुसूची-२ को ढाचामा दर्ता प्रमाणित गर्नुपर्नेछ ।
- क) दरखास्त साथ पेश भएको विनियम यो ऐन तथा यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियम बमोजिम रहेको,
- ख) प्रस्तावित सहकारी संस्था सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप सञ्चालन हुन सक्ने आधार रहेको,
- ग) सहकारी संस्था समुदायमा आधारित एवं सदस्य केन्द्रित भई संचालन हुन सक्ने स्पष्ट आधार रहेको,
- २) उपदफा (१) बमोजिम छानविन गर्दा प्रस्तावित सहकारी संस्थाको विनियमको कुनै कुरामा संशोधन गर्नुपर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संशोधन गर्नुपर्ने व्यहोरा खुलाइ दरखास्त प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र भित्र निवेदकलाई सूचना दिनुपर्नेछ ।
- ३) यस ऐनमा अन्य जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनी यो ऐन प्रारम्भ हुदाको बखत दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका गाउँपालिका भित्र कार्यक्षेत्र कायम गरिएका सहकारी संस्था यसै ऐन बमोजिम दर्ता भएको मानिने छ ।
- ४) यस दफा बमोजिम सहकारी संस्था दर्ता गर्दा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्थाले पालना गर्नुपर्ने कुनैपनि शर्त तोक्न सक्नेछ ।
- ५) उपदफा (४) बमोजिम शर्त तोकिएकोमा सो को पालना गर्नु सम्बन्धित सहकारी संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।
७. **दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्ने :** (१) दफा ६ को उपदफा (१) मा उल्लेखित अवस्था नभएमा सोहि दफा बमोजिम विनियम संशोधनको लागी सूचना दिएको अबधि भित्र निवेदकले संशोधन गर्न अस्वीकार गरेमा त्यस्तो सूचना पाएको मितिले तीस दिन भित्र विनियम संशोधन नगरेमा वा सूचनामा उल्लेख भए बमोजिम

हुनेगरि विनियम संशोधन नगरेमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गर्न सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम सहकारी संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गरेकोमा दर्ता गर्ने अधिकारीले कारण खुलाइ तीनदिन भित्र सोको जानकारी सम्बन्धित निवेदकलाई दिनपर्नेछ ।

८. सहकारी संस्था संगठित हुने : (१) सहकारी संस्था अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ ।

२) सहकारी संस्थाको काम कारवाहि को लागी एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।

३) सहकारी संस्थाले यस ऐनको अधिनमा रहि व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त, उपयोग, विधि वा अन्य व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

४) सहकारी संस्थाले व्यक्ति सरह आर् नो नामबाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

५) सहकारी संस्थाले व्यक्ति सरह करार गर्न सक्नेछ ।

९. सहकारी संस्थाको कार्यविधि : (१) दर्ता हुदाको बखत सहकारी संस्थाको कार्यक्षेत्र देहायबमोजिम हुनेछ :

क) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्थाको हकमा एक वडा,

ख) अन्य संस्थाको हकमा एक वडा वा देहाएका आधारमा तीन वडासम्म

२) सदस्यहरु विच स्वावलम्बनको पारस्परिक अभ्यासको लागी साझा बन्धन (कमन बन्ड),

३) व्यवसायिक स्तरमा सेवा संचालन गर्न आवश्यक सदस्य संख्या,

४) संस्था संचालनमा सदस्यको सहभागितामूलक लोकतान्त्रिक नियन्त्रण कायम हुने गरि पायक पर्ने स्थान,

५) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाले दर्ता भई व्यवसायिक प्रारम्भ गरेको दुई वर्ष पछि देहायको देहायको आधारमा जोडिएको भौगोलिक क्षेत्र कायम हुनेगरि आर् नो कार्यविधि थप वडाहरुमा विस्तार गर्न सक्नेछ ।

क) संस्थाको व्यवसायिक क्रियाकलापको विकास क्रममा सदस्यता बढाउन थप कार्यविधि आवश्यक परेको,

ख) संस्थाको कार्य संचालनमा सदस्यको प्रत्यक्ष नियन्त्रण कायम राख्न रचनात्मक उपायहरु अवलम्बन गरिएको,

ग) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाको हकमा मापदण्ड अनुसार भएको ।

६) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाको कार्यक्षेत्रका वडाहरुमा व्यवसायिक सेवा सञ्चालन नभएको वा जम्मा कारोबारको तोकिएको रकम वा अनुपात भन्दा कम वा अनुपातको व्यवसायिक सेवा सञ्चालन भएको देखिएको खण्डमा दर्ता गर्ने अधिकारीले व्यवसायिक सेवा सञ्चालन भएका वडामा कार्यविधि कायम गर्ने गरि विनियम संशोधन गर्ने निर्देशन दिन सक्नेछ ।

७) उपदफा (३) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले निर्देशन दिइएकोमा सहकारी संस्थाले एक वर्ष भित्र विनियम संशोधन गरि आर् नो कार्यक्षेत्र पुनःनिर्धारण गर्नुपर्नेछ ।

८) यस दफामा अन्य जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सहकारी संस्थाले स्वेच्छिक रुपमा जुनसुकै समय कार्यक्षेत्र घटाउने गरि पुनःनिर्धारण गरि विनियम संशोधन गर्न सक्नेछ ।

९) कार्यक्षेत्र पुनःनिर्धारण सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०. जानकारी दिनुपर्ने : गाउँपालिका भन्दा बढि कार्यक्षेत्र कायम राखि दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका संस्थाहरुले गाउँपालिकामा सेवा सञ्चालन गर्दा सञ्चालित सेवाको विवरण सहित दर्ता गर्ने अधिकारीलाई जानकारी दिनुपर्नेछ ।

११. विषयगत आधारमा वर्गिकरण: (१) सहकारी संस्थाको वर्गिकरण देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क) उत्पादक संस्था: कृषी, दुग्ध, चिया, कफि, उखु, फलफुल, माछापालन विशेषका विषयगत र अगुवावाली एवम् उत्पादनको योजना समेतका आधारमा अन्य उत्पादनमूलक संस्था ।

ख) उपभोक्ता संस्था: उपभोक्ता भण्डार, बचत तथा ऋण, उर्जा र स्वास्थ्य विशेषका विषयगत र प्राथमिक आवश्यकता एवम् सेवाको योजना समेतका आधार मा अन्य उपभोगजन्य संस्था ।

ग) श्रमिक संस्था: हस्तकला, खाद्य परिकार, औद्योगिक उत्पादन, भोजनालय र श्रम करार विशेषका विषयगत र सीप वा श्रमको विशेषता एवम् स्वरोजगारीको योजना समेतका आधारमा अन्यश्रममा आधारित संस्था ।

घ) बहुउद्देशीय संस्था: उत्पादन, उपभोग र श्रम वा सीपमा आधारित स्वरोजगारीका सेवा समेत सञ्चालन गर्ने अन्य बहुमुखि संस्था ।

२) उपदफा (१)को खण्ड (क), (ख) र (ग) मा उल्लेखित विषयमा विशिष्टिकरण, आम प्रचलन र अभ्यासको विकासक्रम समेतको आधारमा तोकिए बमोजिमका विषयहरु थप गर्न सकिनेछ ।

३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि उपदफा (१) बमोजिम अन्य संस्थाहरु गठन गर्न बाधा पर्ने छैन ।

१२. कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्ने : १) दफा ६ बमोजिम दर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त गरेपछि संस्थाले आर् नो उद्देश्य प्राप्तका लागी यस ऐन र विनियमको अधिनमा रहि आवश्यक कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

२) प्रचलित कानुनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न कुनै छुट्टा संस्था दर्ता गर्नुपर्ने छैन ।

तर त्यस्तो कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न प्रचलित कानुन बमोजिम अनुमति, स्वीकृति वा इजाजतपत्र लिनुपर्ने रहेछ भने सो बमोजिम अनुमति, स्वीकृति वा इजाजतपत्र लिएर मात्र कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

३) उपदफा (२) बमोजिम संस्थाले प्रचलित कानुन बमोजिम अधिकार पाएको संकाय वा अधिकारीबाट अनुमति, स्वीकृति वा इजाजतपत्र प्राप्त गरेमा पन्ध्र दिन भित्र सोको जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई दिनुपर्नेछ ।

४) दुई वा दुईभन्दा बढि संस्थाले सयुक्त वा साभेदारीमा आर् नो उत्पादन वा सेवाको बजारिकरणको लागी यस ऐनको अधिनमा रहि आवश्यक कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछन ।

५) उपदफा (४) बमोजिमको कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्ने सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. दायित्व सिमित हुने : १) सहकारी संस्थाको कारोबारको सम्बन्धमा सदस्यहरुको दायित्व नीजले खरिद गरेको वा खरिद गर्न स्वीकार गरेको शेयरको अधिकतम रकमसम्म मात्र सिमित रहने छ ।

२) सहकारी संस्थाको नाम “सहकारी” र नामको अन्त्यमा “लिमिटेड” शब्द राख्नु पर्नेछ ।

१४. सहकारीको मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त पालना गर्नुपर्ने : सहकारी संस्थाको गठन तथा सञ्चालन गर्दा सहकारीको मूल्य, मान्यता र सिद्धान्तको पालना गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद : ३

संस्थाको उद्देश्य तथा कार्य :

१५. संस्थाको उद्देश्य: कार्यक्षेत्रमा आधारित र सदस्य केन्द्रित भई आर् नो सदस्यहरुको आर्थिक, सामाजिक तथा सास्कृतिक उन्नयन गर्नु संस्थाको प्रमुख उद्देश्य हुनेछ ।

१६. संस्थाको कार्य : संस्थाका कार्यहरु देहायबमोजिम हुनेछन ।

क) सहकारीका मूल्य, मान्यता र सिद्धान्तहरुको पालना गर्ने गराउने,

ख) सदस्यको हित प्रवर्द्धन गर्ने गरि व्यवसायिक सेवाहरु प्रदान गर्ने,

ग) सदस्यलाई शिक्षा, सुचना र तालिम प्रदान गर्ने ।

घ) संस्थाले गर्ने उत्पादन तथा सेवाको मापदण्ड निर्धारण गरि गुणस्तर सुधार गरि आर्थिक स्थायित्व र जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्य गर्ने,

ङ) संस्थाले गर्ने उत्पादन तथा सेवाको मापदण्ड निर्धारण गरि गुणस्तर सुधार, आर्थिक स्थायित्व र जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्य गर्ने,

च) आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली लागु गर्ने,

छ) संस्थाको व्यवसायिक प्रवर्द्धन तथा विकास सम्बन्धि क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने,

ज) मन्त्रालय, रजिष्ट्रार, प्रादेशिक रजिष्ट्रार, स्थानीय तह वा दर्ता गर्ने अधिकारीको निर्देशन पालना गर्ने गराउने,

झ) विनियममा उल्लेखित कार्यहरु गर्ने ।

परिच्छेद : ४

विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि:

१७. विनियम बनाउनु पर्ने : १) संस्थाले यो ऐन, यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड र कार्यविधिको अधिनमा रही आर् नो कार्य सञ्चालनको लागी विनियम बनाउनु पर्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको विनियम दर्ता गर्ने अधिकारीबाट स्वीकृत भएपछि लागु हुनेछ ।

१८. आन्तरिक कार्यविधि बनाउन सक्ने : १) संस्थाले यो ऐन वा यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड, कार्यविधि र विनियमको अधिनमा रही आवश्यकता अनुसार आर् नो आन्तरिक कार्यविधि बनाउन सकिने छ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको आन्तरिक कार्यविधि सम्बन्धित संस्थाको साधारण सभाले स्वीकृत गरेपछि लागू हुनेछ ।

- १९. विनियम र आन्तरिक कार्यविधिमा संशोधन:** १) संस्थाको साधारणसभाको कुल सदस्य संख्याको बहुमतबाट विनियम र आन्तरिक कार्यविधि संशोधन हुन सक्नेछ ।
- २) उपदफा (१) बमोजिम संशोधन भएको विनियम वा आन्तरिक कार्यविधि दर्ता गर्ने अधिकारीबाट स्वीकृत भएपछि मात्र लागू हुनेछ ।

परिच्छेद : ५

सदस्यता

- २०. संस्थाको सदस्यता:** १) अठार वर्ष पुरा गरेको दहाय बमोजिमको नेपाली नागरिकहरु संस्थाको सदस्य हुन सक्नेछन् ।
- क) संस्थाको कम्तिमा एक शेयर खरिद गरेको,
- ख) संस्थाको विनियममा उल्लेखित शर्तहरु पालना गर्न मन्जुर गरेको,
- ग) संस्थाको जिम्मेवारी पालना गर्न मन्जुर भएको,
- घ) संस्थाले गरेको कारोबारसंग प्रतिस्पर्धा हुने गरि कारोबार नगरेको,
- ङ) संस्थाको सदस्यता लिन योग्य रहेको स्वघोषणा गरेको।
- २) यस ऐनमा अन्य जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारका निकायहरु, स्थानीय तहका सभै संस्थाको कार्यक्षेत्र भित्रका सरकारी वा सामुदायिक विद्यालय, गुठि, स्थानीय क्लब, स्थानीय तहमा गठन भएका उपभोक्ता समुहहरु संस्थाको सदस्य हुन बाधा पर्ने छैन ।
- ३) यस दफामा अन्य जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि स्वास्थ्य सहकारी संस्थामा सहकारी संस्थाले सदस्यता लिन बाधा पर्ने छैन ।
- २१. सदस्यता प्राप्त गर्न निवेदन दिनुपर्ने:** १) संस्थाको सदस्यता लिन चाहाने सम्बन्धित व्यक्तिले संस्थाको समिति समक्ष निवेदन गर्नुपर्नेछ ।
- २) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेको मितिले पैंतिस दिन भित्र समितिले यो ऐन, यस अर्न्तगत बनेको नियम तथा विनियमको अधिनमा रही सदस्यता प्रदान गर्ने वा नगर्ने निर्णय गर्नुपर्नेछ ।
- ३) उपदफा (२) बमोजिम निर्णय गर्दा समितिले सदस्यता प्रदान नगर्ने निर्णय गरेमा सो को कारण खोली सात दिन भित्र निवेदकलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

- ४) उपदफा (३) बमोजिम जानकारी पाएको मितिले तीस दिन भित्र सम्बन्धित व्यक्तिले त्यस्तो संस्था दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुर गर्न सक्नेछ ।
- ५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त उजुरी छानविन गर्दा निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गर्नुपर्ने देखिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गर्नका लागी सम्बन्धित संस्थालाई आदेश दिन सक्नेछ ।
- ६) उपदफा (५) बमोजिम आदेश भएमा सो आदेश प्राप्त गरेको सात दिनभित्र सम्बन्धित संस्थाले निवेदकलाई सदस्यता प्रदान गरि सो को जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई गराउनु पर्नेछ ।

- २२. सदस्य हुन नपाउने:** १) कुनै व्यक्ति एकै प्रकृतिको एक भन्दा बढि संस्थाको सदस्य हुन पाउने छैन ।
- तर यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि कुनै व्यक्ति एकै प्रकृतिको एक भन्दा बढि संस्थाको सदस्य रहेको भए प्रारम्भ भएको मितिले तीन वर्ष भित्र कुनै एक संस्थाको मात्र सदस्यता कायम राख्नु पर्नेछ ।
- २) यो ऐन प्रारम्भ हुदाको बखत कुनै संस्थामा नेपाल सरकारको निकाय वा दफा २० को उपदफा (२) मा उल्लेख भएदेखि बाहेक अन्य कुनै कृतिम व्यक्ति सदस्य भएको भए पाच वर्ष भित्र सदस्यता अन्त्य गर्नुपर्नेछ ।
- २३. सदस्यताको समाप्त :** १) कुनै सदस्यको सदस्यता देहायको अवस्थामा समाप्त हुनेछ ।
- क) सदस्यले आफ्नो सदस्यता त्याग गरेमा,
- ख) लगातार वार्षिक साधारण सभामा विना सूचना तीन पटकसम्म अनुपस्थित भएमा,
- ग) यो ऐन वा यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियम वा विनियम बमोजिम सदस्यले पालना गर्नुपर्ने प्राबधानको बारम्बार उलङ्घन गरेमा,
- घ) संस्थाको सदस्यको हकमा दफा २० बमोजिमको योग्यता नभएमा ।
- २) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै सदस्यले संस्थाबाट प्राप्त वा भुक्तान गर्नुपर्ने कुनै रकम भएमा सो फरफारक नभएसम्म वा नीजले लिएको ऋण तिर्नुपर्ने कुनै दायित्व वा अन्य कुनै सदस्यको तर्फबाट धितो वा जमानत बसेकोमा सो को दायित्व फरफारक नभएसम्म नीजको सदस्यता समाप्त हुनेछैन ।

३) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि साधारणसभा बोलाउने निर्णय भइसकेपछि साधारणसभा सम्पन्न नभएसम्म कसैलाई पनि सदस्यताबाट हटाउन सकिने छैन ।

२७. वार्षिक साधारणसभाको काम, कर्तव्य र अधिकार : वार्षिक साधारणसभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गर्ने,
- ख) वार्षिक लेखापरिक्षण प्रतिवेदन अनुमोदन गर्ने,
- ग) समिति वा लेखा सुपरिवेक्षण समितिको निर्वाचन तथा विघटन गर्ने,
- घ) संचालक वा लेखा सुपरिवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्यलाई पदबाट हटाउने,
- ङ) समिति वा लेखा सुपरिवेक्षण समितिको वार्षिक प्रतिवेदन पारित गर्ने,
- च) विनियम संशोधन तथा आन्तरिक कार्यविधि पारित गर्ने,
- छ) लेखापरिक्षकको नियुक्ति र नीजको पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने,
- ज) संस्था एकिकरण वा विघटन सम्बन्धि निर्णय गर्ने,
- झ) पारिश्रमिक लगाएतको सुविधा तोक्ने,
- ञ) ऋण तथा अनुदान प्राप्त गर्ने सम्बन्धि निर्णय गर्ने,
- ट) सदस्यको दायित्व मिनाह दिने,
- ठ) समितिलाई आवश्यक निर्णय दिने,
- ड) विनियममा तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

२८. साधारणसभाको बैठक: १) समितिले सहकारी संस्था दर्ता भएको समयले तीन महिना भित्र साधारणसभा बोलाउनुपर्नेछ ।

२) समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले छ महिना भित्र वार्षिक साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ ।

३) समितिले देहायको अवस्थामा विशेष साधारणसभा बोलाउनु पर्नेछ :

- क) संस्थाको काम विशेषले साधारणसभा बोलाउनुपर्ने समितिबाट निर्णय भएमा,
- ख) दफा ३८ को उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम लेखा सुपरिवेक्षण समितिको सिफारिसमा,
- ग) कुनै सञ्चालकले विशेष साधारणसभा बोलाउन पेश गरेको प्रस्ताव समितिबाट पारित भएमा,

घ) विशेष साधारणसभा बोलाउनु पर्ने कारण खुलाई पच्चिस प्रतिशत सदस्यले समिति समक्ष निवेदन दिएमा,

ड) दफा २९ को उपदफा (१) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले निर्देशन दिएमा ।

४) उपदफा २९ को उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाको सञ्चालक वा व्यवस्थापकबाट आ' नो जिम्मेवारी पुरा नगरी संस्था सञ्चालनमा समस्या उत्पन्न भएको अवस्थामा दर्ता गर्ने अधिकारीलाई जानकारी दिई साधारण सदस्यहरूको मध्येबाट बहुमत सदस्य उपस्थित भई विशेष साधारण सभा गर्न सकिनेछ ।

२९. विशेष साधारणसभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्ने : १) संस्थाको निरिक्षण वा सुपरिवेक्षण गर्दा कसैको उजुरी परि छानविन गर्दा देहायको अवस्था देखिन आएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो सहकारी संस्थाको समितिलाई साधारणसभा बोलाउन निर्देशन दिन सक्नेछ ।

क) सहकारीको मुल्य,मान्यता तथा सिद्धान्त विपरित कार्य गरेमा,

ख) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम, विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधि विपरित कार्य गरेमा,

ग) दर्ता गर्ने अधिकारीले दिइएको निर्देशनको बारम्बार उलङ्घन गरेमा,

घ) दफा ३१ को उपदफा (२) बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले आदेश दिएमा ।

२) उपदफा (१) बमोजिम साधारणसभा बोलाउन निर्देशन प्राप्त भएमा समितिले सो निर्देशन प्राप्त भएको मितिले पैंतिस दिन भित्र साधारण सभाको बैठक बोलाउनु पर्नेछ र साधारण सभाको बैठकमा उजुरी वा निरिक्षणका क्रममा देखिएका विषयमा छलफल गरि सोको प्रतिवेदन दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

३) सहकारी संस्थाको साधारणसभाको लागी गणपुरक संख्या तत्काल कायम रहेको सदस्य संख्याको एकाउन्न प्रतिशत हुनेछ ।

तर पहिलो पटक डाकिएको साधारण सभामा गणपुरक संख्या नपुगेमा त्यसको सात दिन भित्र दोस्रो पटक साधारणसभामा संचालक समितिको बहुमत सहित एक तिहाइ साधारण सदस्यहरूको उपस्थिति भएमा साधारण सभाको गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि दफा २८ को (४) मा भएको व्यवस्था सोहिअनुसार हुनेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम समितिको निर्वाचन नगराएको जानकारी प्राप्त भएमा त्यस्तो जानकारी प्राप्त भएको मितिले छ, महिना भित्र समितिको निर्वाचन गराउन र्दता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ।

७) यस दफा बमोजिम समितिको अर्को निर्वाचन नभएसम्मको लागी समितिले विनियममा व्यवस्था भए बमोजिम आफ्नो कार्य संचालन गर्नेछ ।

ज) संस्थाको कार्यक्षेत्र भित्र संस्थाको कारोबार र व्यवसायको बृहत प्रवर्द्धनको लागी आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने ।

३३. सञ्चालक पदमा बहाल नरहने : देहायको कुनै अवस्थामा सञ्चालक आफ्नो पदमा बहाल रहन सक्ने छैन :

- क) निजले दिएको राजिनामा समितिबाट स्वकृत भएमा,
 ख) निजलाई दफा ३४ उपदफा (१) बमोजिम सञ्चालकबाट हटाउने निर्णय भएमा,
 ग) निज अर्को संस्थाको संचालक रहेमा,
 घ) निज सोही वा अर्को संस्थाको कर्मचारी रहेमा,
 तर दफा ३० को उपदफा (४) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा लेखिएको कुरामा सोही बमोजिम हुनेछ ।
 ड) निज सोही वा अर्को संस्थाको लेखा सुपरिवेक्षण समितिको पदमा रहेमा,
 च) निजको मृत्यु भएमा,

३४. सञ्चालकलाई पदबाट हटाउन सक्ने : १) साधारणसभाले बहुमतको निर्णयबाट देहायको कुनै अवस्थामा सञ्चालकलाई समितिको सञ्चालक पदबाट हटाउन सकिनेछ :

- क) आर्थिक हिनामिना गरि सम्बन्धित संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याएमा,
 ख) अनाधिकृत तवरले सम्बन्धित संस्थाको कारोबार सम्बन्धि विषयको गोपनीयता भङ्ग गरेमा,
 ग) सम्बन्धित संस्थाको कारोबार र व्यवसाय संग प्रतिस्पर्धा हुने गरि समान पकृतिको कारोबार वा व्यवसाय गरेमा,
 घ) सम्बन्धित संस्थाको अहित हुने कुनै काम गरेमा,
 ड) निज शारिरीक वा मानसिक रुपले काम गर्न नसक्ने भएमा,
 च) कुनै सञ्चालकमा यो ऐन, यस अर्न्तगत बनेको नियम वा विनियममा उल्लेखित योग्यता नरहेमा ।
- २) कुनै सञ्चालकलाई समितिको पदबाट हटाउने निर्णय हुनुअघि त्यस्तो सञ्चालकलाई साधारणसभा समक्ष सफाई पेश गर्ने मनासिव माफिकको मौका दिइनेछ ।
- ३) उपदफा (२) बमोजिमको अबधिभित्र कुनै सञ्चालकले सफाई पेश नगरेमा वा निजले पवेह गरेको सफाई सन्तोषजनक नभएमा साधारणसभाले त्यस्तो सञ्चालकलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ ।
- ४) उपदफा (३) बमोजिम सञ्चालकको पदबाट हटाइएको सदस्य समितिको दुई कार्यकाल सम्मको निर्वाचनमा उम्मेदवार बन्न पाउने छैन ।
- ५) उपदफा (३) बमोजिम कुनै सञ्चालक पदबाट हटेमा त्यस्तो पदमा साधारण सभाले बाकी अबधिको लागी अर्को सञ्चालकको निर्वाचन गर्नेछ ।

३५. नीजी स्वार्थ समावेश भएको निर्णय प्रक्रियामा संलग्न हुन नहुने : १) सञ्चालकले आफ्नो निजी स्वार्थ समावेश भएको निर्णय प्रक्रियामा संलग्न हुनुहुदैन ।

- २) सञ्चालकले आफुलाई व्यक्तिगत फाइदा हुनेगरी संस्थामा कुनै कार्य पनि गराउनु हुदैन ।
- ३) कुनै संचालकले उपदफा (१) को विपरित हुने गरि वा आफ्नो अधिकारभन्दा बाहिर गई हुनै काम कारवाहि गरे, गराएमा त्यस्तो काम कारवाहि प्रति त्यस्तो संचालक व्यक्तिगत रुपमा उत्तरदायी हुनेछ र त्यस्तो काम कारवाहिबाट संस्थाको सदस्य वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई हानी नोक्सानी निजको जायजथाबाट असुल उपर गरिनेछ ।

३६. समितिको विघटन: १) साधारणसभाले देहायको अवस्थामा समितिको विघटन हुन गर्न सक्नेछ ।

- क) समितिको बदनियतपूर्ण कार्यबाट संस्थाको कारोबार जोखिममा परेमा,
 ख) संस्थाले तिर्नुपर्ने दायित्व तोकिएको समय भित्र भुक्तनी गर्न नसकेमा,
 ग) विनियममा उल्लेखित उद्देश्य र कार्य विपरितको काम गरेमा,
 घ) समितिले आफ्नो जिम्मेवारी पुरा नगरेमा,
 ड) यो ऐन वा यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियमावलीमा उल्लेखित शर्त वा दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशनको बारम्बार उलङ्घन गरेमा ।

२) उपदफा (१) बमोजिम समिति विघटन भएमा साधारणसभाले नया निर्वाचन गर्नेछ ।

३) समितिले यो ऐन वा यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियम बमोजिम दर्ता गर्ने अधिकारीले दिएको निर्देशन पालना नगरेमा वा दफा २९ को उप दफा (२) बमोजिम पेश गरेको प्रतिवेदन समेतको आधारमा दर्ता गर्ने अधिकारीले समितिलाई उजुरी वा निरिक्षणको क्रममा देखिएको विषयवस्तुको गम्भिर्यताको आधारमा बढिमा छ महिनाको समय दिई सुधार गर्ने मौका दिन सक्नेछ र त्यस्तो समयावधि भित्र पनि सुधार नगरेमा त्यस्तो समिति विघटन हुनेछ ।

४) उपदफा (३) बमोजिम समिति विघटन भएमा त्यसरी विघटन गरिएको मितिले तीन महिना भित्रमा अर्को समितिको निर्वाचन सम्पन्न गराउन र त्यस्तो निर्वाचन नभएसम्म संस्थाको दैनिक कार्य संचालन गर्न दर्ता गर्ने अधिकारीले तोकिएको एक तदर्थ समिति गठन गर्नु पर्नेछ ।

५) यस दफा बमोजिम अर्को समितिको निर्वाचन गराउदा लागेको सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नेछ ।

- ३८. लेखा सुपरिवेक्षण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :** १) लेखा सुपरिवेक्षण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहय बमोजिम हुनेछः
- प्रत्येक चौमासिकमा सहकारी संस्थाको आन्तरिक लेखा परीक्षण गर्ने,
 - आन्तरिक लेखापरीक्षण गर्दा लेखापरीक्षणका आधारभूत सिद्धान्तको पालना गर्ने गराउने,
 - वित्तीय तथा आर्थिक कारोबारको निरीक्षण तथा मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने,
 - समितिको काम कारवाहीको नियमित सुपरिवेक्षण गर्ने र समितिलाई आवश्यक सुझाव दिने,
 - साधारणसभाको निर्देशन, निर्णय तथा समितिका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गर्ने,
 - लेखा सम्बन्धि प्रतिवेदन र समितिको काम कारवाहीको सुपरिवेक्षण सम्बन्धि वार्षिक प्रतिवेदन साधारणसभा समक्ष पेश गर्ने,
 - आफुले पटक पटक दिएका सुझाव कार्यान्वयन नभएको कारणबाट कुनै संस्थाको हितमा प्रतिकूल असर परेमा वा त्यस्तो संस्थाको नगद वा जिन्सी सम्पत्तिको व्यापक रूपमा हिनामिना वा अनियमितता भएको वा संस्था गम्भिर आर्थिक संकटमा पर्न लागेकोमा सोको कारण खुलाई विशेष साधारणसभा बोलाउन समिति समक्ष सिफारिस गर्ने,
 - आवश्यक परेमा आन्तरिक लेखापरीक्षक नियुक्तिका लागि तीन जनाको नाम संचालक समितिमा सिफारिस गर्ने,
 - लेखा सुपरिवेक्षण समितिको संयोजक वा सदस्य संस्थाको दैनिक आर्थिक प्रशासनीक कार्यमा सहभागी हुन पाउने छैन ।

परिच्छेद : ७

बचत तथा ऋण परिचालन

- ३९. सदस्य केन्द्रित भई बचत तथा ऋणको कारोबार गर्नुपर्ने :** १) संस्थाले आफ्नो सदस्यहरूको मात्र बचत स्वीकार गर्ने, सोको परिचालन गर्ने र सदस्यलाई मात्र ऋण प्रदान गर्न सक्नेछ ।
- २) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने गरि दर्ता भएको संस्था बोहो अन्य विषयगत वा बहुउद्देश्यीय संस्थाले बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्न पाउने छैन ।
- तर यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि बहुउद्देश्यीय वा विषयगत संस्थाको रूपमा

भई मुख्य कारोबारको रूपमा बचत तथा ऋणको कारोबार गर्दै आएको भए त्यस्तो संस्थाले तीन वर्ष भित्रमा बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार नहुने गरि दर्ता हुदाका बखतमा उल्लेख गरिएको मुख्य कारोबार गर्ने गरि सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

- संस्थाले सदस्यलाई प्रदान गर्ने ऋणमा सेवा शुल्क र नविकरण शुल्क लिन पाइने छैन ।
- बचत तथा ऋणको व्याजदर विचको अन्तर छ प्रतिशत भन्दा बढि हुने छैन ।
- संस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने व्याजलाई मुल ऋणमा पुजागत गरि सोको आधारमा व्याज लगाउन पाउनछैन ।
- संस्थाले कुनैपनि कम्पनिको शेयर खरिद गर्न सक्ने छैन ।

तर

- संस्थाको दायित्वप्रति प्रतिकूल नहुनेगरि संस्थाले स्वप्रयोजनको लागी अचल सम्पत्ति खरिद तथा पूर्वाधार निर्माण एवं संस्था र सदस्यहरूको हितमा उत्पादन र सेवाको क्षेत्रमा प्राथमिक पूजी कोष परिचालन गर्न बाधा पर्ने छैन ।
- यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि कुनै संस्थाले कुनै कम्पनिको शेयर खरिद गरेको भएमा त्यस्तो शेयर यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्ष भित्र अवधिभित्र हस्तान्तरण गरि सक्नु पर्नेछ ।
- उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाले यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि दर्ता भएका साना किसानद्वारा प्रवर्द्धित वित्तीय संस्थाको खरिद गर्न बाधा पर्ने छैन ।
- संस्थाले शेयर पूजी कोषको दश गुणा सम्म बचत संकलन गर्न सक्नेछ ।
- संस्थाले दर्ता गर्दाको बखतका सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्राप्त गरेको तीन महिना अवधि व्यतित नभई ऋण लगानी गर्न सक्ने छैन ।

४०. सन्दर्भ व्याजदर सम्बन्धि व्यवस्था: १) संघिय कानून बमोजिम रजिष्ट्रारले बचत तथा ऋणको सन्दर्भ व्याजदर तोक्न सक्नेछ ।

- उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको सन्दर्भ व्याजदर संस्थाका लागि निर्देशक व्याजदर हुनेछ ।

४१. व्यक्तिगत बचतको सीमा : संस्थामा सदस्यको व्यक्तिगत बचतको सीमा तीस लाखसम्म हुनेछ ।

परिच्छेद : ९

आर्थिक स्रोत परिचालन

४२. शेयर विक्री तथा फिर्ता सम्बन्धि व्यवस्था: १) संस्थाले आफ्नो नो सदस्यलाई शेयर विक्रीगर्न सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थाले एकैसदस्यलाई आफ्नो कुल शेयर पूजीको बीस प्रतिशत भन्दा बढि हुने गरिशेयर विक्रीगर्न सक्ने छैन ।

तर, नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको पूर्ण वा आंशिकस्वामित्व वा नियन्त्रण भएको संस्था वा निकायको हकमा यो बन्देज लागू हुने छैन ।

३) संस्थाको शेयरको अंकित मूल्य प्रति शेयर एक सय रुपैयाँ हुनेछ ।

४) संस्थाको शेयर पूजी विनियममा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

५) संस्थाले खुला बजारमा शेयर विक्री गर्न पाउने छैन ।

६) संस्थाको मुलधनको रुपमा रहेको कुनै सदस्यको शेयर सोही संस्थाको ऋण वा दायित्व बाहेक अन्य कुनै ऋण वा दायित्व वापत लिलाम विक्री गरिने छैन ।

४३. रकम फिर्ता तथा खाता सञ्चालन सम्बन्धि व्यवस्था : १) कुनै सदस्यले संस्थाको सदस्यता त्याग गरि रकम फिर्ता लिन चाहेमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व भुक्तान गरेको मितिले एक महिना भित्र निजको बाकी रकम तोकिए बमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

२) कुनै सदस्यले संस्थामा जम्मा गरेको बचत फिर्ता माग गरेमा निजको कुनै दायित्व भए त्यस्तो दायित्व कट्टा गरि बाकी रकम तोकिएबमोजिम निजलाई फिर्ता गर्नुपर्नेछ ।

३) संस्थाले बचत खाताहरु मात्र संचालन गर्नुपर्नेछ ।

४४. ऋण वा अनुदान लिन सक्ने: १) संस्थाले विदेशी बैंक वा वित्तीय संस्था वा अन्य निकायबाट ऋण वा अनुदान लिन वा त्यस्तो निकायसंग साभेदारीमा कामगर्न संघीय कानून बमोजिम स्वीकृती लिनु पर्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम विदेशी बैंक वा निकायबाट ऋण वा अनुदान लिन स्वीकृतिको लागी तोकिए बमोजिमको विवरणहरु सहित दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।

३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले गाउँ कार्यपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्नुपर्नेछ ।

४) उपदफा (३) बमोजिमको प्रस्ताव गाउँ कार्यपालिकाले उपयुक्त देखेमा स्वीकृतिको लागी मन्त्रालयमा सिफारिस गरि पठाउनेछ ।

४५. नेपाल सरकारको सुरक्षण प्राप्त गर्न सक्ने: १) संस्थाले विदेशी बैंक वा निकायसंग लिने ऋणमा सुरक्षण प्राप्त गर्नुपर्ने भएमा संघीय कानून बमोजिम स्वीकृतिको लागी दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष प्रस्ताव सहित निवेदन दिनु पर्नेछ ।

२) दफा (१) बमोजिम प्राप्त प्रस्ताव उपयुक्त देखिएमा गाउँपालिकाले संघीय कानून बमोजिम स्वीकृतिको लागी मन्त्रालयमा सिफारिस गरि पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद : १०

संस्थाको कोष

४६. संस्थाको कोष : १) संस्थाको कोषमा देहाय बमोजिमको रकम रहनेछ :

क) शेयर विक्रीबाट प्राप्त रकम,

ख) बचतको रुपमा प्राप्त रकम,

ग) ऋणको रुपमा प्राप्त रकम,

घ) नेपाल सरकार बाट प्राप्त अनुदान,

ङ) विदेशी सरकार वा अर्न्तराष्ट्रिय संघ संस्थाबाट प्राप्त अनुदान वा सहायताकोरकम,

च) व्यवसायीक कार्यबाट आर्जित रकम,

छ) सदस्यता प्रवेश शुल्क,

ज) संस्थाको नाममा प्राप्त हुने जुनसुकै रकम ।

४७. जगेडा कोष : १) संस्थामा एक जगेडा कोष रहनेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहाय बमोजिमका रकम रहने छन् ।

क) आर्थिक वर्षको खुद बचत रकमको कम्तिमा पच्चिस प्रतिशत रकम,

ख) कुनै संस्था, संघ वा निकायले प्रदान गरेको पूजिगत अनुदान रकम,

ग) स्थिर सम्पति विक्रीबाट प्राप्त रकम,

घ) अन्य स्रोतहरुबाट प्राप्त रकम ।

३) उपदफा (१) बमोजिमको जगेडा कोष अविभाज्य हुनेछ ।

४८. संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष: १) संस्थाको एका संरक्षित पूजी फिर्ता कोष रहनेछ ।

२) दफा ४७ बमोजिमको जगेडा कोषको उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिमको रकम छुट्याई बाकी रहेको रकमको कम्तीमा पच्चिस प्रतिशत रकम उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा वार्षिक रुपमा जम्मा गर्नुपर्नेछ ।

३) उपदफा (१) बमोजिमको रकम सदस्यले गरेको संघीय कानूनमा तोकिए बमोजिमको वार्षिक कारोबारको आधारमा सम्बन्धित सदस्यलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

४९. सहकारी प्रवर्द्धन कोषसम्बन्धि व्यवस्था: १) संस्थाले सहकारी व्यवसायको प्रवर्द्धन गर्नको लागि दफा ४७ बमोजिम जगडा कोषमा सो दफाको उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिमको रकम छुट्याई बाकी रहेको रकमको शून्य दशमलव पाच प्रतिशतले हुन आउने रकम संघीय कानूनमाव्यवस्था भएबमोजिमको सहकारी प्रवर्द्धन कोषमा जम्मा गर्नुपर्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको उपयोग संघीय कानूनका व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

५०. अन्य कोष सम्बन्धि व्यवस्था: १) दफा ४६, ४७, ४८ र ४९मा उल्लेखित कोषका अतिरिक्त संस्थामा सहकारी शिक्षा कोष, शेयर लाभांश कोष लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य कोषहरु रहन सक्नेछन् ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको रकम सो कोषको उद्देश्य पूर्तिका लागि विनियममा तोकिए बमोजिम उपयोग गर्न सकिनेछ ।
तर एक वर्षको शेयर लाभांशको रकम शेयर पूजीको पन्ध्र प्रतिशत भन्दा बढि हुने छैन ।

परिच्छेद : ११

अभिलेख र सूचना

५१. अभिलेख राख्नु पर्ने : १) संस्थाले साधारणसभा, समिति तथा लेखा सुपरिवेक्षण समितिका निर्णय तथा काम कारवाहि अद्यावधिक अभिलेख सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

२) संस्थाले कारोबार संग सम्बन्धित तथा अन्य आवश्यक अभिलेखहरु तोकिए बमोजिम सुरक्षित साथ राख्नु पर्नेछ ।

५२. विवरण उपलब्ध गराउनु पर्ने: १) संस्थाले देहायका विवरणहरु सहितको प्रतिवेदन आ.व.समाप्त भएको तीन महिना भित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।
क) कारोबारको चौमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदन,
ख) वार्षिक कार्यक्रम, नीति तथा योजना,
ग) खुद बचत सम्बन्धि नीति तथा योजना,

घ) संचालकको नाम तथा बाकी कार्यविधिको सूची,
ड) साधारणसभाको बैठक सम्बन्धि जानकारी,
च) शेयर सदस्य संख्या र शेयर पूजी,
छ) संचालक वा सदस्यले लिएको ऋण तिर्न बाकी रहेको रकम,
ज) दर्ता गर्ने अधिकारीले समय समयमा तोकिएको अन्य विवरण ।

परिच्छेद : १२

लेखा र लेखापरीक्षण

५३. कारोबारको लेखा: संस्थाको लेखा दोहोरो लेखा प्रणालिमा आधारित र कारोबारको यथार्थ स्थिति स्पष्टरूपमा देखिने गरि संघीय कानून बमोजिम रजिष्टरले लागु गरेको लेखामान (एकाउन्टिङ स्ट्यान्डर्ड) र यस ऐन बमोजिम पालना गर्नुपर्ने अन्य शर्त तथा व्यवस्था बमोजिम राख्नुपर्नेछ ।

५४. लेखापरीक्षण : १) संस्थाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण सो आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिना भित्र प्रचलित कानून बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त लेखापरीक्षक द्वारा गराउनु पर्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधि भित्र कुनै संस्थाले लेखापरीक्षण नगराएको पाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको लेखापरीक्षण इजाजत पत्र प्राप्त लेखापरीक्षक बाट गराउन सक्नेछ ।

३) उपदफा (२) बमोजिम लेखापरीक्षण गराउदा लेखापरीक्षकलाई दिनुपर्ने पारिश्रमिक लगायतको रकम सम्बन्धित संस्थाले व्यहोर्नेछ ।

४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम लेखापरीक्षकले गरेको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन अनुमोदनको लागी साधारणसभा समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

५) उपदफा (४) बमोजिम पेश भएको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन साधारणसभाबाट अनुमोदन हुन नसकेमा पुनः लेखापरीक्षणको लागी साधारणसभाले दफा ५५ को अधिनमा रहि अर्को लेखापरीक्षक नियुक्त गर्नेछ ।

५५. लेखापरीक्षकको नियुक्ति : १) संस्थाको लेखापरीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्न प्रचलित कानून बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त लेखापरीक्षकहरु मध्यबाट साधारणसभाले एकजना लेखापरीक्षक नियुक्ति गरि पारिश्रमिक समेत तोक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम लेखापरीक्षक नियुक्ति गर्दा एउटै व्यक्ति, फर्म वा कम्पनीलाई लगातार तीन आर्थिक वर्षभन्दा बढि हुनेगरि नियुक्ति गर्नसकिने छैन ।

- क) सहकारी संस्थाको संचालक,
- ख) सम्बन्धित संस्थाको सदस्य,
- ग) सहकारी संस्थाको नियमित पारिश्रमिक पाउने गरि नियुक्त सल्लाहकार वा कर्मचारी,
- घ) लेखापरीक्षण सम्बन्धि कसुरमा सजाय पाएको तीन वर्षको अवधि भुक्तान नभएको,
- ङ) दामासाहीमा परेको,
- च) भ्रष्टाचार, ठगी वा नैतिक पतन हुने अन्य फौजदारी कसुरमा सजाय पाएको पाच वर्ष भुक्तान नभएको,
- छ) सम्बन्धित संस्थसंग स्वार्थ बाझिएको व्यक्ति ।

- २) लेखापरीक्षकले आफु नियुक्त हुनु अघि उपदफा (१) बमोजिम अयोग्य नभएको कुराको संस्था समक्ष स्वघोषणा गर्नु पर्नेछ ।
- ३) कुनै लेखापरीक्षक अर्को कार्यकाल समाप्त नहुदै कुनै संस्थाको लेखापरीक्षण गर्न अयोग्य भएमा वा संस्थाको लेखापरीक्षकको पदमा कायम रहन नसक्ने स्थिति उत्पन्न भएमा निजले लेखापरीक्षण गर्नु पर्ने वा गरिरहेको काम तत्काल रोकी सो कुराको जानकारी लिखित रुपमा संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।
- ४) यस दफाको प्रतिकुल हुनेगरी नियुक्त भएको लेखापरीक्षकले गरेको लेखापरीक्षण मान्य हुने छैन ।

छूट, सुविधा र सहूलियत

२) उपलब्धा (१) मा उल्लेखित छुट, सुविधा र सहूलियत बाहेक संस्थालाई प्राप्त हुने अन्य छुट, सुविधा र सहूलियत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

ઝરૂણ અસૂલી તથા બાંકી બકચૌદા

५८. ऋण असुल गर्ने : १) कुनै सदस्यले संस्था संग गरेको ऋण सम्झौता वा शर्त कबुलियतको पालना नगरेमा, लिखतको भाकाभित्र ऋणको सावा, व्याज र हर्जना चुक्ता नगरेमा वा ऋण लिएको रकम सम्बन्धित काममा नलगार्दै हिनामिना गरेको देखिएमा त्यस्तो सदस्यले ऋण लिदा राखेको धितोलाई सम्बन्धित संस्थाले लिलाम विक्रि गरि वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी आर् नो सावा, व्याज र हर्जना असुल उपर गर्न सक्नेछ । धितो सम्बन्धि संस्थाले स्वीकारे पश्चात पनि ऋणिले सावा व्याज दुवै भुक्तानी गरी धितो बापतको सम्पत्ति फिर्ता लिन चाहेमा फिर्ता गर्न पर्नेछ ।

- २) कुनै सदस्यले संस्थामा राखेको धितो कुनै किसिमले कसैलाई हक छोडिएकोमा वा अन्य कुनै कारणबाट त्यस्तो धितोको मूल्य घट्न गएमा त्यस्तो ऋणीलाई निश्चित म्याद दिई थप धितो सुरक्षण राख्न लगाउन सकिने छ ।
- ३) उपदफा (२) बमोजिम ऋणीले थप धितो नराखेमा वा उपदफा (१) वा (२) बमोजिमको धितोबाट पनि सावा, व्याज र हर्जना रकम असुल उपर हुन नसकेमा त्यस्तो ऋणीको हक लाने अन्य जायजेथाबाट पनि सावा, व्याज र हर्जना असुल उपर गर्न सकिनेछ ।
- ४) यस दफा बमोजिम सावा, व्याज र हर्जना असुल उपर गर्दा लागेको खर्चको रकम तथा असुल उपर भएको सावा, व्याज र हर्जनाको रकम कट्टा गरि बाकी रहन आएको रकम सम्बन्धित ऋणीलाई फिर्ता दिनु पर्नेछ ।
- ५) यस दफा बमोजिम कुनै संस्थाले ऋणीको धितो वा अन्य जायजेथा लिलाम विक्रि गर्दा लिलाम स्वीकार्ने व्यक्तिको नाममा सो धितोवा जायजेथा प्रचलित कानुन बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरि सोको जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई दिनु पर्नेछ ।
- ६) यस दफा बमोजिम धितो राखेको सम्पति लिलाम विक्री गर्दा कसैले स्वीकार नगरेमा त्यस्तो सम्पति सम्बन्धित संस्था आफैले स्वीकार गर्न सक्नेछ ।
- ७) उपदफा (६) बमोजिम आफैले स्वीकार गरेमा त्यस्तो सम्पति सम्बन्धित संस्थाको नाममा रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गर्न सम्बन्धित कार्यालयमा लेखि पठाउनेछ र त्यसरी लेखी आएमा सम्बन्धित कार्यालयले सोही बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज गरि दिनपर्नेछ ।

६८. लिक्वीडेशन पछिको उपयोग : कुनै संस्थाको लिक्वीडेशन पश्चात् सबै दायित्व भुक्तान गरी बाकी रहन गएको सम्पत्तिको उपयोग संघीय कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - १६

दर्ता गर्ने अधिकारी

६९. दर्ता गर्ने अधिकारी : १) यस विधेयक अन्तर्गत दर्ता गर्ने अधिकारीले गर्नुपर्ने कार्यहरु गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले गर्नेछ ।

२) उपदफा १ बमोजिमको दर्ता गर्ने अधिकारीले यस विधेयक बमोजिम आफुमा रहेको कुनै वा सम्पूर्ण अधिकार आफु मातहतको अधिकृतस्तरको कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

७०. काम, कर्तव्य र अधिकार : यस विधेयकमा अन्यत्र उल्लेखित काम, कर्तव्य तथा अधिकारको अतिरिक्त दर्ता गर्ने अधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१७

निरीक्षण तथा अनुगमन

७१. निरीक्षण तथा अभिलेख जाच गर्ने: १) दर्ता गर्ने अधिकारीले संस्थाको जुनसुकै वखत निरीक्षण तथा अभिलेख परीक्षण गर्न, गराउन सक्नेछ ।

२) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले जुनसुकै वखत तोकिएको भन्दा बढी आर्थिक कारोवार गर्ने संस्थाको हिसाब किताब वा वित्तिय कारोवारको निरीक्षण वा जाच गर्न, गराउन सक्नेछ ।

३) उपदफा (२) को प्रयोजनको लागि नेपाल राष्ट्र बैङ्कले आँ ना कुनै अधिकारी वा विशेषज्ञ खटाई आवश्यक विवरण वा सूचनाहरु संस्थाबाट भिकाई निरीक्षण तथा सुपर सुपरीवेक्षण गर्न सक्नेछ ।

४) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम निरीक्षण वा हिसाब जाच गर्दा गर्ने अधिकारीवा नेपाल राष्ट्र बैङ्कको अधिकार प्राप्त अधिकृतले माग गरेको जानकारी सम्बन्धित संस्थाले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

५) उपदफा १ वा २ बमोजिम निरीक्षण वा हिसाब जाच गर्दा कुनै संस्थाको कामकारवाही यो विधेयक यस विधेयक अन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिका, मापदण्ड वा कार्यविधि बमोजिम भएको नपाइएमा दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैङ्कले सम्बन्धित संस्थालाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु त्यस्तो संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

६) नेपाल राष्ट्र बैङ्कले यप्स दफा बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्दा नेपाल राष्ट्र बैङ्कले प्रचलित कानून बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

७) यस दफा बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्राप्त हुन आएको जानकारी नेपाल राष्ट्र बैङ्कले गाउँ कार्यपालिकालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

७२. छानबिन गर्न सक्ने: १) कुनै संस्थाको व्यवसायिक कारोबार सन्तोषजनक नभएको, सदस्यको हित विपरीत काम भएको वा सो संस्थाको उद्देश्य विपरीत कार्य गरेको भनी त्यस्तो संस्थाको कम्तीमा वीस प्रतिशत सदस्यले छानबिनको लागि निवेदन दिएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो संस्थाको छानबिन गर्न, गराउन सक्नेछ ।

२) उपदफा १ बमोजिम छानबिन गर्दा माग गरेको विवरण वा कागजात उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु सम्बन्धित समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

३) उपदफा १ वा २ बमोजिम गरिएको छानबिनको जानकारी सम्बन्धित संस्थालाई लिखित रुपमा दिनु पर्नेछ ।

७३. बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने संस्थाको निरीक्षण तथा अनुगमन सम्बन्धी विशेष व्यवस्था : १) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्थाले तोकिए बमोजिम अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

२) दर्ता गर्ने अधिकारीले बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने संस्थाको तोकिए बमोजिमको अनुगमन प्रणालीमा आधारित भई निरीक्षण तथा अनुगमन गर्नेछ ।

३) उपदफा २ बमोजिम संस्थाको निरीक्षण तथा अनुगमन दर्ता गर्ने अधिकारीले आवश्यकता अनुसार नेपाल राष्ट्र बैङ्क लगायतका अन्य निकायको सहयोग लिन सक्नेछ ।

७४. वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने : १) दर्ता गर्ने अधिकारीले आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र संस्थाको निरीक्षण सम्बन्धी वार्षिक प्रतिवेदन गाउँ कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

२) उपदफा १ बमोजिम प्रतिवेदनमा देहायका विवरणहरु खुलाउनु पर्नेछ :

क) सञ्चालनमा रहेका संस्थाको विवरण,

ख) अनुगमन गरिएका संस्थाको संख्या तथा आर्थिक कारोवारको विवरण,

ग) संस्थामा सहकारी सिद्धान्त र यो विधेयक, यस विधेयक अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम तथा आन्तरिक कार्यविधिको पालनाको अवस्था,

- घ) संस्थाका सदस्यले प्राप्त गरेको सेवा सुविधाको अवस्था,
 ङ) संस्थाको क्रियाकलापमा सदस्यको सहभागिताको स्तर अनुपात,
 च) संस्थालाई गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिएको वित्तीय अनुदान तथा छुट सुविधाको सदुपयोगिताको अवस्था,
 छ) संस्थाको आर्थिक क्रियाकलाप तथा वित्तीय अवस्था सम्बन्धी तोकिए बमोजिमका विवरण,
 ज) संस्थामा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको अवस्था,
 झ) संस्थामा सुशासन तथा जिम्मेवारीको अवस्था,
 ञ) संस्थामा रहेका कोषको विवरण,
 ट) संरक्षित पूजी फिर्ता कोष वितरणको अवस्था,
 ठ) सहकारीको नीति निर्माणमा सहयोग पुग्ने आवश्यक कुराहरु,
 ड) सहकारी संस्थाको दर्ता, खारेजी तथा विघटन सम्बन्धी विवरण,
 ढ) संस्थाले सञ्चालन गरेको दफा १२ बमोजिमको कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजनाको विवरण,
 ण) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण ।

७५. आपसी सुरक्षण सेवा संचालन सम्बन्धी व्यवस्था : १) संस्थाले संघीय कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम आफू ना सदस्यहरुको बालीनाली वा वस्तुभाउमा भएको क्षतिको अंशपूर्ति गर्ने गरी आपसी सुरक्षण सेवा संचालन गर्न सक्नेछ ।

७६. स्थिरीकरण कोष सम्बन्धी व्यवस्था : १) बचत तथा ऋण विषयगत संस्थाहरु सम्भावित जोखिमबाट संरक्षणका लागि संघीय कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम खडा हुने स्थिरीकरण कोषमा सहभागी हुन सक्नेछन् ।

परिच्छेद-१८

समस्याग्रस्त संस्थाको व्यवस्थापन

७७. संस्था समस्याग्रस्त भएको घोषणा गर्न सकिने: १) यस विधेयक बमोजिम गरिएको निरीक्षण वा हिसाब जाचबाट कुनै संस्थामा देहायको अवस्था विद्यमान रहेको देखिएमा कार्यपालिकाले त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्थाको रूपमा घोषणा गर्न सक्नेछ :

- क) सदस्यको हित विपरीत हुने गरी कुनै कार्य गरेको,
 ख) संस्थाले पूरा गर्नुपर्ने वित्तीय दायित्व पुरा नगरेको वा भुक्तानी गर्नुपर्ने दायित्व भुक्तानी गर्न नसकेको वा भुक्तानी गर्न नसक्ने अवस्था भएको,

- ग) सदस्यहरुको बचत निर्धारित शर्त बमोजिम फिर्ता गर्न नसकेको,
 घ) यो विधेयक, यस विधेयक अन्तर्गत बनेको नियम तथा विनियम विपरीत हुने गरी संस्था सञ्चालन भएको,
 ङ) संस्था दामासाहीमा पर्न सक्ने अवस्थामा भएको वा उल्लेखनीय रूपमा गम्भीर आर्थिक कठिनाई भोगिरहेको,
 च) कुनै संस्थाले सदस्यको बचत रकम फिर्ता गर्नु पर्ने अवधिमा फिर्ता नगरेको भनी त्यस्तो संस्थाका कम्तीमा वीस प्रतिशत वा वीस जना मध्ये जुन कम हुन्छ सो वरावरका सदस्यहरुले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष निवेदन दिएकोमा छानविन गर्दा खण्ड (क) देखि (ङ) सम्मको कुनै अवस्था विद्यमान भएको देखिएको ।
 २) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रचलित कानून बमोजिम गठन गरेको आयोगले कुनै संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्थोपस्थापना गर्न सिफारिस गरेमा वा समस्याग्रस्त भनी पहिचान गरेकोमा वा त्यस्तो आयोगमा परेको उजुरी संख्या, औचित्य समेतको आधारमा कार्यपालिकाले त्यस्तो संस्थालाई समस्याग्रस्त संस्था घोषणा गर्न सक्नेछ ।

७८. व्यवस्थापन समितिको गठन : १) दफा ७७ बमोजिम समस्याग्रस्त संस्था घोषणा भएकोमा त्यस्तो संस्थाको सम्पत्ति व्यवस्थापन तथा दायित्व भुक्तानी सम्बन्धी कार्यकालागि व्यवस्थापन समितिको गठन गर्न दर्ता गर्ने अधिकारीले कार्यपालिका समक्ष सिफारिस गर्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम सिफारिस भई आएमा कार्यपालिकाले तोकिए बमोजिम व्यवस्थापन समितिको गठन गर्न सक्ने छ ।

३) उपदफा (२) बमोजिम गठित व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१९

कसूर दण्ड जरिवाना तथा पुनरावेदन

७८. कसूर गरेको मानिने : कसैले देहायको कुनै कार्य गरेमा यस विधेयक अन्तर्गतको कसूर गरेको मानिनेछ ।

- क) दर्ता नगरी वा खारेज भएको संस्था सञ्चालन गरेमा वा कुनै व्यक्ति, फर्म वा कम्पनीले आफू नो नाममा सहकारी शब्द वा सो शब्दको अंग्रेजी रूपान्तरण राखी कुनै कारोबार, व्यवसाय, सेवा प्रवाह, वा अन्य कुनै कार्य गरेमा,

- ख) सदस्यको यस विधेयक र यस विधेयक अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम बमोजिम बाहेक अन्य कुनै पनि प्रयोजनको लागि प्रयोग गरेमा,
- ग) तोकिएको भन्दा बढि रकम ऋण प्रदान गर्दा जमानत वा सुरक्षण नराखी ऋण प्रदान गरेमा,
- घ) समितिको सदस्य, व्यवस्थापक वा कर्मचारीले संस्थाको सम्पत्ति, बचत वा शेयर रकम हिनामिना गरेमा,
- ङ) ऋण असूल हुन नसक्ने गरी समितिका कुनै सदस्य, निजको नातेदार वा अन्य व्यक्ति वा कर्मचारीलाई ऋण दिई रकम हिनामिना गरेमा,
- च) समितिका कुनै सदस्यले एकलै वा अन्य सदस्यको मिलोमतोमा संस्थाको शेयर वा बचत रकम आफु खुसी परिचालन गरी संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याएमा,
- छ) भुट्टा वा गलत विवरण पेश गरी कर्जा लिएमा, राखेको धितो कच्चा भएमा वा ऋण हिनामिना गरेमा,
- ज) संस्थाले यस विधेयक र यस विधेयक अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम विपरित लगानी गरेमा वा लगानी गर्ने उद्देश्यले रकम उठाएमा,
- झ) कृत्रिम व्यवसाय खडा गरी वा गराई ऋण लिएमा वा दिएमा,
- ञ) धितोको अस्वाभाविक रुपमा बढि मूल्याङ्कन गरी ऋण लिएमा वा दिएमा,
- ट) भुट्टा विवरणको आधारमा परियोजनाको लागत अस्वाभाविक रुपमा बढाई बढि ऋण लिएमा वा दिएमा,
- ठ) कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई एक पटक दिइसकेको सुरक्षण अन्य संस्थामा राखी पुनः ऋण लिए वा दिएमा,
- ड) संस्थाबाट जुन प्रयोजनको लागि ऋण सुविधा लिएको हो सोही प्रयोजनमा नलगाई अन्यत्र प्रयोग गरे वा गराएमा,
- ढ) संस्थाको कुनै कागजात वा खातामा लेखिएको कुनै कुरा कुनै तरिकाले हटाइ वा उडाइ अर्कै अर्थ निस्कने व्यहोरा पारी मिलाई लेखे वा अर्को भिन्न श्रेस्ता राखे जस्ता काम गरेबाट आफुलाई वा अरु कसैलाई फाइदा वा हानि नोक्सानी गर्ने उद्देश्यले कीर्ते गर्न वा अर्काको हानि नोक्सानी गर्ने उद्देश्यले नगरे वा नभएको भुट्टा कुरा गरे वा भएको हो भनी वा मिति, अड्डा वा व्यहोरा फरक पारी सहीछाप गरी गराई कागजात बनाई वा बनाउन लगाई जालसाजी गरे वा गराएमा,
- ण) ऋणको धितो स्वरुप राखिन चल अचल सम्पत्ति लिलाम विक्रि वा अन्य प्रयोजनको लागी मुल्याङ्कन गर्दा मुल्याङ्कन कर्ताले बढि, कम वा गलत मुल्याङ्कन गरि संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याउने कार्य गरे वा गराएमा,

- त) संस्थालाई हानी नोक्सानी पुऱ्याउने उद्देश्यले कसैले कुनै काम गराउन वा नगराए, मोलाहिजा गर्न वा गराउन, कुनै किसिमको रकम लिन वा दिन, विना मुल्य वा कम मुल्यमा कुनै माल, वस्तु वा सेवा लिन वा दिन, दान, दातव्य, उपहार वा चन्दा लिन वा दिन, गलत लिखत तयार गर्न वा गराउन, अनुवाद गर्न वा गराउन वा गैर कानुनी लाभ वा हानी पुऱ्याउने बदनियतले कुनै कार्यगरे वा गराएमा,
- थ) कुनै संस्था वा सो को सदस्य वा बचनकर्ता वा ति मध्ये कसैलाई हानी नोक्सानी पुऱ्याउने गरि लेखा परीक्षण गरे गराएमा वा लेखा परीक्षण गरेको भुट्टो प्रतिवेदन तयार पारेमा वा पार्न लगाएमा ।

८०. सजाय : १) कसैले दफा ७९ को कसुर गरेमा देहाय बमोजिमको सजाय हुनेछ ।

- क) खण्ड (ख), (ग), (ङ) र (थ) को कसुरमा एक वर्ष सम्म कैद र एक लाख रुपैयासम्म जरिवाना
- ख) खण्ड (ठ) को कसुरमा दुई वर्ष सम्म कैद र दुई लाख रुपैयासम्म जरिवाना,
- ग) खण्ड (ख) को कसुरमा विगो बराबरको रकम जरिवाना गरि तीन वर्ष सम्म कैद,
- घ) खण्ड (घ), (ङ), (च), (छ), (ज), (झ), (ञ), (ट), (ण), (त) को कसुरमा विगो भराई विगो बमोजिम जरिवाना गरि देहाय बमोजिमको कैद हुनेछ :
- १) दश लाख रुपैयासम्म विगो भए एक वर्ष सम्म कैद,
 - २) दश लाख देखी पचास लाख रुपैयासम्म विगो भए दुई वर्ष देखी तीन वर्ष सम्म कैद,
 - ३) पचास लाख देखी एक करोड रुपैयासम्म विगो भए तीन वर्ष देखी चार वर्षसम्म कैद,
 - ४) एक करोड देखी दश करोड रुपैयासम्म विगो भए चार वर्ष देखी छ वर्षसम्म कैद,
 - ५) दश करोड देखी एक अर्ब रुपैयासम्म विगो भए छ वर्ष देखी आठ वर्षसम्म कैद,
 - ६) एक अर्ब रुपैया भन्दा माथिको विगो भए आठ वर्ष देखी दश वर्षसम्म कैद ।
- ड) खण्ड (ढ) को कसुरमा दश वर्षसम्म कैद ।
- २) दफा ७९ को कसुर गर्न उद्योग गर्ने वा त्यस्तो कसुर गर्न मद्दत पुऱ्याउने व्यक्तिलाई मुख्य कसुरदारलाई हुन सजायको आधा सजाय हुनेछ ।

३) दफा ७९ को कसुर गर्ने वा त्यस्तो कसुर गर्न मद्दत पुऱ्याउने कुनै निकाय संस्था भए त्यस्तो निकाय संस्थाको प्रमुख कार्यकारी वा पदाधिकारी वा कार्यकारी हैसियतमा कार्य सम्पादन गर्ने व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम हुने सजाय हुनेछ ।

८१. जरिवाना हुने: १) दफा ८७ बमोजिम कसैको उजुरी परि वा संस्थाको निरीक्षण, अनुगमन वा हिसाब किताबको जाच गर्दा वा अन्य कुनै व्यहोराबाट कसैले देहायको कुनै कार्य गरेको पाईएमा दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो कार्यको प्रकृति र गम्भीरताको आधारमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पाच लाख रुपैया सम्म जरिवाना गर्नेछ :

क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम विपरीत सदस्यसंग व्याज लिएमा,
ख) संस्थाले प्रदान गर्ने बचत र ऋणको व्याजदर बीचको अन्तर छ प्रतिशत भन्दा बढि कायम रहेमा,

ग) संस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने व्याजलाई मुल कर्जामा पुाजीगत गरि सो को आधारमा व्याज लगाएमा,

घ) कुनै सदस्यलाई आ^० नो पुाजीकोषको तोकिए बमोजिमको प्रतिशत भन्दा बढि हुने गरि ऋण प्रदान गरेमा,

ङ) संस्था दर्ता गर्दाका बखतका सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्राप्त गरेको तीन महिना अबधि व्यतित नभई ऋण लगानी गरेमा,

च) प्राथमिक पुाजी कोषको दश गुणा भन्दा बढि हुने गरि बचत संकलन गरेमा,
छ) शेयर पुाजीको पन्ध्र प्रतिशतभन्दा बढि शेयर लाभांश वितरण गरेमा,

ज) संस्थाले आ^० नो क्षेत्र बाहिर गई कारोबार गरेमा वा गैर सदस्यसंग करोबार गरेमा,

झ) संस्थाले यो ऐन विपरीत कृतिम व्यक्तिलाई आ^० नो सदस्यता दिएमा ।

२) उपदफा (१)मा लेखिएको व्यहोराबाट कसैले देहायको कुनै कार्य गरेको दर्ता गर्ने अधिकारीले त्यस्तो कार्यको प्रकृति र गम्भीरताको आधारमा त्यस्तो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई तीन लाख रुपैयासम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ :

क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिइएको कुनै निर्देशन वा तोकिएको मापदण्डको पालना नगरेमा,

ख) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम बमोजिम दिनुपर्ने कुनै विवरण, कागजात, प्रतिवेदन, सूचना वा जानकारी नदिएमा,

ग) यस ऐन बमोजिम निर्वाचन नगरि समिति तथा लेखा सुपरिवेक्षण समितिका पदाधिकारीहरु आफु खुशी परिवर्तन गरेमा, कुनै संस्थाले दफा ६ को उपदफा (४) बमोजिम तोकिएको शर्त पालना नगरेमा,

घ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत अन्य कार्य गरेमा ।

३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिमको जरिवाना गर्नु अघि दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थालाई सफाई पेश गर्न कम्तिमा पन्ध्र दिनको समयावधि दिनु पर्नेछ ।

८२. रोकका राख्ने: १) दर्ता गर्ने अधिकारीले सम्बन्धित संस्थालाई दफा ८१ बमोजिम जरिवाना गर्नका अतिरिक्त तीन महिनासम्म त्यस्तो संस्थाको कारोबार, सम्पति तथा बैंकखाता रोकका राख्ने तथा सम्पति रोकका राख्न सम्बन्धित निकायलाई सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिस प्राप्त भएमा त्यस्तो संस्थाको कारोबार, सम्पति वा बैंक खाता रोकका राखी सो को जानकारी दर्ता गर्ने अधिकारीलाई दिनुपर्नेछ ।

८३. दोब्बर जरिवाना हुने : दफा ८१ बमोजिम जरिवाना भएको व्यक्ति वा संस्थाले पुनः सोही कसुर गरेमा त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थालाई दर्ता गर्ने अधिकारीले दोस्रो पटक देखी प्रत्येक पटकको लागी दोब्बर जरिवाना गर्नेछ ।

८४. अनुसन्धानको लागी लेखी पठाउन सकिने: दर्ता गर्ने अधिकारी वा नेपाल राष्ट्र बैंकले यस ऐन बमोजिम आ^० नो काम, कर्तव्य र अधिकारको पालना गर्दा कसैले दफा ७९ बमोजिमको कसुर गरेको थाहा पाएमा त्यस्तो कसुरका सम्बन्धमा यस ऐन बमोजिम अनुसन्धान गर्नका लागी सम्बन्धित निकायमा लेखि पठाउन सक्नेछ ।

८५. मुद्दासम्बन्धि व्यवस्था : दफा ८० बमोजिम सजाय हुने कसुरको मुद्दा सम्बन्धि व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

८६. मुद्दा हेर्ने अधिकारी : दफा ८० बमोजिमको सजाय हुने कसुर सम्बन्धि मुद्दाको कारवाही र किनारा जिल्ला अदालतबाट हुनेछ ।

८७. उजुरी दिने हद म्याद: १) कसैले दफा ८० बमोजिम हुने सजाय हुने कसुर गरेका वा गर्न लागेको थाहा पाउने व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले नब्बे दिनभित्र दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष उजुरी दिनु पर्नेछ ।

२) कसैले दफा ८० बमोजिम जरिवाना हुने कार्य गरेको थाहा पाउने व्यक्तिले त्यसरी थाहा पाएको मितिले नब्बे दिनभित्र दर्ता अधिकारी समक्ष उजुरी दिनु पर्नेछ ।

८८. पुनरावेदन गर्न सक्ने: १) दफा ६ बमोजिम संस्था दर्ता गर्न अस्वीकार गरेको वा दफा ८८ बमोजिम संस्था दर्ता खारेज गरेकोमा चित्त नबुझेमा सो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैंतिस दिनभित्र दर्ता गर्ने अधिकारीको निर्णय उपर कार्यपालिका समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

२) दफा ८० बमोजिमको जरिवानामा चित्त नबुझे व्यक्तिले त्यस्तो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैंतिस दिन भित्र देहाय बमोजिम पुनरावेदन गर्न सक्छ:

क) दर्ता गर्ने अधिकारी र कार्यपालिकाले गरेको निर्णय उपर सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा,

ख) नेपाल राष्ट्रबैंकले गरेको निर्णय उपर सम्बन्धित उच्च अदालतमा,

८९. असुल उपर गरिने : यस परिच्छेद बमोजिम कुनै व्यक्तिले तिर्नुपर्ने जरिवाना वा कुनै रकम नतिरी बाकी रहेकोमा त्यस्तो जरिवाना वा रकम नीजबाट सरकारी बाकी सरह असुल उपर गरिनेछ ।

परिच्छेद : २०

विविध

९०. मताधिकारको प्रयोग: कुनै सदस्यले संस्थाको जतिसुकै शेयर खरिद गरेको भएतापनि सम्बन्धित संस्थाको कार्य संचालनमा एक सदस्य एक मतको आधारमा आ' नो मताधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

९१. सामाजिक परिक्षण गराउन सक्ने : १) संस्थाको विनियममा उल्लेखित उद्देश्य प्राप्त गर्नका लागि समितिबाट भएका निर्णय र कार्य, सदस्यहरूले प्राप्त गरेका सेवा र सन्तुष्टिको स्तर, सेवा प्राप्तबाट सदस्यहरूको जीवनस्तरमा आएको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा वातावरणीय पक्षमा सकारात्मक परिवर्तन लगायतका विषयमा सामाजिक परिक्षण गराउन सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम भएको सामाजिक परिक्षणको प्रतिवेदन छलफलको लागि समितिले साधारणसभा समक्ष पेश गर्नेछ ।

३) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको सामाजिक परिक्षण प्रतिवेदन छलफल गरि साधारणसभाले आवश्यकता अनुसार समितिलाई निर्देशन गर्नुपर्नेछ ।

४) यस दफा बमोजिमको सामाजिक परिक्षण प्रतिवेदनको एक प्रति सम्बन्धित संस्थाले दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

९२. सहकारी शिक्षा : सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धनको लागि विद्यालय तहको पाठ्यक्रममा आधारभुत सहकारी सम्बन्धि विषयवस्तुलाई समावेश गर्न सकिनेछ ।

९३. आर्थिक सहयोग गर्न नहुने : संस्थाको रकमबाट समितिको निर्णय बमोजिम सदस्यहरूले आर्थिक सहयोग लिन सक्नेछन् ।

तर सामाजिक कार्यको लागि गैर सदस्य व्यक्ति वा संस्थाहरूलाई समेत आर्थिक सहयोग गर्न बाधा पर्नेछैन ।

स्पष्टिकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि सामाजिक कार्य भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य, वातावरण, संरक्षण, मानवीय सहायता, सहकारीता प्रवर्द्धन सम्बन्धि कार्यलाई जनाउछ ।

९४. अन्तर सहकारी कारोबार गर्न सक्ने: संस्थाहरूले तोकिए बमोजिम एक आपसमा अन्तर सहकारी कारोबार गर्न सक्नेछन् ।

९५. ठेक्कापट्टा दिन नहुने: संस्थाले आ' नो समितिको कुनै सञ्चालक वा लेखा सुपरिवेक्षण समितिको आयोजक वा सदस्य वा आ' नो कर्मचारीलाई ठेक्कापट्टा दिन हुदैन ।

९६. सरकारी बाँकी सरह असुल उपर हुने: कुनै संस्थाले प्राप्त गरेको सरकारी अनुदान वा कुनै सेवा सुविधा दुरुपयोग गरेको पाइएमा प्रचलित कानूनबमोजिम सरकारी बाकी सरह असुल उपर गरिनेछ ।

९७. कम्पनी सम्बन्धि प्रचलित ऐन लागु नहुने: यस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको संस्थाको हकमा कम्पनी सम्बन्धि प्रचलित ऐन लागु हुने छैन ।

९८. प्रचलित कानून बमोजिम कारवाहि गर्न बाधा नपर्ने: यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले कुनै व्यक्ति उपर प्रचलित कानून बमोजिम अदालतमा मुद्दा चलाउन बाधा पुर्‍याएको मानिने छैन ।

९९. सम्पत्ति सुद्विकरण निवारण सम्बन्धि कानूनी व्यवस्थाको पालना गर्नुपर्ने: संस्थाले सम्पत्ति सुद्विकरण निवारण सम्बन्धि संघीय/प्रदेश कानूनमा भएको व्यवस्थाका साथै तत् सम्बन्धमा मन्त्रालयले जारी गरेको मापदण्ड र नेपाल राष्ट्रबैंकको वित्तीय जानकारी इकाइबाट जारी भएका निर्देशिकाहरूको पालना गर्नुपर्नेछ ।

१००. नियम बनाउने अधिकार: यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि कार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

१०१. मापदण्ड, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्ने: १) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधिनमा रही संस्थाको दर्ता, संचालन, निरीक्षण तथा अनुगमन लगायतका काम कारबाहिलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार मापदण्ड, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम मापदण्ड बनाउदा आवश्यकता अनुसार रजिष्ट्रार, नेपाल राष्ट्रबैंक, मन्त्रालय र सम्बन्धित अन्य निकायको परामर्श लिन सकिनेछ ।

स्थानीय सडक ऐन-२०७५

स्थानीय सडक निर्माण,संभार तथा विस्तार गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन-२०७५

प्रस्तावना: सर्वसाधारण जनताको सुविधा तथा आर्थिक हित कायम राख्नको लागी सबै किसिमको सार्वजनिक सडकहरुको वर्गीकरण गरि तिनिहरुको निर्माण, संभार, विस्तार वा सुधार गर्न आवश्यक पर्ने जग्गा प्राप्त गर्न र त्यसको लागि मुनासिव माफिकको मुआब्जा वितरण गर्न सार्वजनिक सडकबाट लाभान्वित हुने सडक छेउका जग्गावालाहरुबाट विकास कर असुल गर्ने व्यवस्था समेत गर्न वाञ्छनीय भएकोले गाउँ सभाबाट यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम “स्थानीय सडक ऐन २०७५” रहेको छ ।
(२) यो ऐन स्थानीय तह जगदुल्ला गाउँपालिकामा लागु हुनेछ ।
(३) यो ऐन जगदुल्ला गाउँ परिषदबाट पारित भएको दिन देखि प्रारम्भ हुनेछ ।
२. **परिभाषा :** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,
(क) “स्थानीय सडक” भन्नाले कसैको निजी भोग चलनमा नरहेको सडक सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो सडकमा पर्ने सबै किसिमका पुल, कलभर्ट र फुटपाथलाई समेत जनाउँछ ।
(ख) “सडक सीमा” भन्नाले स्थानीय सडक र त्यस्तो सडकको केन्द्र रेखाको दाया बाया दफा ३ बमोजिम तोकिएको जग्गाको क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।
(ग) “जग्गा” भन्नाले जुनसुकै जग्गा सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो जग्गामा रहेको टहरा, घर, रुख इत्यादि र सोसंग स्थायी रूपले जोडिएको चिज वस्तुलाई समेत जनाउँछ ।
(घ) “प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत” भन्नाले नेपाल सरकारले तोकेको अधिकारी सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

स्थानीय सडकको वर्गीकरण, सडक सीमा र जग्गा प्राप्ति

३. **स्थानीय सडकहरूको वर्गीकरण तथा तीनको सडक सीमा :** स्थानीय सरकारले गाउँ सभाबाट पासगरि स्थानीय सडकलाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरि त्यस्तो सडकको केन्द्र रेखादेखि दाया बाया दुवैतिर ३०/३० मि. नबढाई सडक सीमा तोक्नेछ । तर एकै किसिमको सडकको सम्पूर्ण लम्बाईमा पनि भौगोलिक स्थिति र बस्तीको कारण त्यस्तो सडक सीमा वेग कम गर्न वा पुल तथा पुलको वरपर नदीको तटवन्ध सुरक्षाको लागि चार किल्ला समेत खोलि आवश्यक सीमा तोक्न सक्नेछ ।
- (क) राजमार्ग,
(ख) सहायक मार्ग,
(ग) जिल्ला वेग मार्ग र
(घ) स्थानीय मार्ग
३. **(क) तोकिएको फासलाभिन्न भवन आदि बनाउन निषेध गर्न सकिने:** (१) दफा ३ बमोजिम सडक सीमा तोकिएकोमा सडकसीमाको र सडकसीमा नतोकिएकोमा स्थानीय सडकको किनाराबाट ६/६ मिटरमा नबढ्ने गरि स्थानीय सरकारले गाउँपालिकाले सूचना प्रकाशित गरि तोकेको फासलाभिन्न पर्खाल बाहेक अन्य कुनै किसिमको स्थायी बनौट वा भवन कसैले निर्माण गर्न नपाउने गरि निषेध गर्न सक्नेछ । तर गाउँपालिका विकास सम्बन्धी योजना लागू भएको क्षेत्रमा तत्सम्बन्धि प्रचलित नेपाल कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम निषेध गरिएको फासलाभिन्न कसैले कुनै किसिमको स्थायी बनौट वा भवन निर्माण गरेमा त्यस्तो बनौट वा भवन गाउँपालिकाको आदेशले भत्काउन सकिनेछ । गाउँपालिकाले त्यस्तो बनौट वा भवन भत्काउदा लागेको खर्च समेत सम्बन्धित व्यक्तिबाट भराउन सक्नेछ ।
४. **स्थानीय सडक र सडक सीमाको निमित्त जग्गा प्राप्त गर्न सकिने:** स्थानीय सडकको निर्माण, विस्तार वा सुधार गर्न वा सडक सीमाको निमित्त कुनै जग्गा प्राप्त गर्नु परेमा स्थानीय सरकारले जग्गा प्राप्ति सम्बन्धि प्रचलित कानून बमोजिम जग्गा प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-३

स्थानीय सडकको रेखदेख, संभार र अन्य व्यवस्था

५. **सडक निर्माण, विस्तार वा सुधार गर्दा अरु जग्गा अधिग्रहण गर्न सकिने :**
- (१) कुनै सार्वजनिक सडकको निर्माण, विस्तार सुधार गर्ने अस्थायी रूपले अधिग्रहण गर्न सक्नेछ ।
- (क) त्यस्तो सडकको निर्माण, विस्तार वा सुधार गर्न आवश्यक निर्माणका सर सामान उपकरण राख्न वा त्यस्तो निर्माण विस्तार वा सुधार सम्बन्धी कार्यको रेखदेख वा नियन्त्रण गर्ने व्यक्तिहरु वस्ने घर, कटेरो बनाउन,
- (ख) त्यस्तो सडकको निर्माण विस्तार वा सुधार गर्ने कार्य सम्पन्न नभएसम्म त्यस्तो सडकबाट हुने आवागमान चालु राख्न वा निर्माण पूरा नभएसम्म सो सम्बन्धी सरसामान वा उपकरण ओसार पसार गर्न आवश्यक पर्ने अस्थायी किसिमको छुट्टै सडक बनाउन ।
- (२) उपदफा (१) मा उल्लिखित कामको लागी विशेष स्थिति परेमा बाहेक देहायको घरजग्गा अधिग्रहण गर्न हुदैन
- (क) कुनै व्यक्तिले आफ्नो वा सस्थानको निमित्त प्रयोग गरि राखेको घर, टहरा वा इमारत,
- (ख) देवस्थल, स्कूल, अस्पताल, धर्मशाला वा अनाथालयको निमित्त प्रयोग भई रहेको जग्गा ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम अधिग्रहण गरेको जग्गा जुन कार्यको निमित्त अधिग्रहण गरिएको हो, सो कार्य सम्पन्न भएपछि त्यस्तो जग्गा सम्बन्धित जग्गावाला वा निजको हकवालालाई भरसक अधिग्रहण गर्दाकै अवस्थामा फिर्ता गरि दिनु पर्नेछ ।
६. **अधिग्रहण गरिने जग्गाको क्षतिपूर्ति र त्यसको निर्धारण:** (१) देहायको अवस्थामा बाहेक दफा ५ बमोजिम कुनै जग्गा अधिग्रहण गर्दा कुनै क्षतिपूर्ति दिइने छैन:
- (क) कुनै घर, टहरा वा इमारत सहित कुनै जग्गा अधिग्रहण गरेकोमा त्यस्तो घर, टहरा वा इमारतको धनीले सो घर, टहरा वा इमारत उपभोग गर्न नपाए बापतको क्षति,
- (ख) बालीनाली लगाउने समय नाच्ने गरि कुनै जग्गा अधिग्रहण गरिएमा त्यस्तो बालीनाली लगाउन नपाए बापत सम्बन्धित जग्गावालाले व्यहोर्न परेको नोक्सानी,

(ग) अधिग्रहण गरिएको जग्गामा कुनै अस्थायी सडक बनाएको वा निर्माणका सरसामान राखेको फलस्वरूप सो जग्गालाई अधिग्रहण गर्दाको स्थितिमा ल्याउन त्यस्तो जग्गा फिर्ता पाउने व्यक्तिले व्यहोर्ने पर्ने जति रकम ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको क्षतिपूर्तिको रकमको निर्धारण देहाय बमोजिम गरिनेछ :

(क) गाउँपालिका र सम्बन्धित जग्गाधनीको बीच सम्झौता भएमा सोही बमोजिम,

७. सडकको दाया बायाँ रुख लगाउने र त्यसको रेखदेख: (१) गाउँपालिका सडकले आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक सडकको दाया बायाँ रुख लगाउनु पर्नेछ,

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाएका रुखहरुको रेखदेख र संरक्षण गर्ने कर्तव्य सम्बन्धित वडा कार्याल र स्थानीय समूदायको हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम लगाइएको रुखको काटछाट गर्ने वा त्यस्तो रुखले आवागमनमा बाधा पुऱ्याएमा त्यसलाई हटाउने जिम्मेवारी गाउँपालिका सडकको हुनेछ ।

(४) उपदफा (१), (२), र (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सडक विभागले सो उपदफाहरुमा उल्लिखित कार्यहरु तोकिए बमोजिम अन्य कुनै व्यक्ति वा संस्थाद्वारा गराउन सक्नेछ ।

८. आसपासको जग्गाबाट माटो, ढुङ्गा वा बालुवा लिन सकिने: (१) स्थानीय सडकको निर्माण, मर्मत वा सम्भारको सम्बन्धमा कुनै आसपासको जग्गाबाट माटो, ढुङ्गा वा बालुवा लिन आवश्यक परेमा गाउँपालिका सडकको आदेशानुसार आवश्यक परिमाणमा माटो, ढुङ्गा वा बालुवा लिन सकिनेछ । त्यस्तो जग्गाबाट माटो, ढुङ्गा वा बालुवा लिदा त्यसमा रहेको कुनै बाली रुख बिरुवा वा अन्य कुनै चीज वस्तुको नोक्सानी भएमा क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ । त्यस्तो जग्गाबाट माटो ढुङ्गा वा बालुवा लिदा खाल्टो पर्ने गणमा त्यस्तो खाल्टो सम्प्याउन व्यहोर्नु पर्ने जति रकम क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै घरको निकट आसपासको जग्गाबाट माटो, ढुङ्गा वा बालुवा लिनु परेमा भने सम्बन्धित घरधनीको स्वीकृति प्राप्त गरि त्यस्तो कार्य गर्न सकिनेछ ।

९. स्थानीय सडकको आवागमनमा बाधा पुऱ्याउने माल वस्तु हटाउने अधिकार:

(१) कसैले स्थानीय सडकमा कुनै माल वस्तु छोडेको, राखेको वा फालेको कारणबाट त्यस्तो सडकको आवागमनलाई कुनै किसिमले बाधा पुऱ्याउने भए त्यस्तो

माल वस्तु हटाउनको निमित्त मुनासिब माफिकको अवधि तोक्यो सरोकारवाला व्यक्तिको नाममा आदेश जारी गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जारी भएको आदेशको अवधिभित्र नहटाएको वा धनी पत्ता नलागेको माल वस्तुलाई स्थानीय निकायले सडकको छेउ लगाई राख्न वा आँना कब्जामा राख्ने गरि अन्यत्र लैजान सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि स्थानीय सडकमा छाडिएको, राखिएको वा फालिएको कुनै माल वस्तुले त्यस्तो सडकको सम्पूर्ण आवागमनलाई अवरोध पुऱ्याएमा त्यस्तो वस्तुलाई तुरुन्त सडकबाट हटाउने अधिकार स्थानीय निकायलाई हुनेछ ।

(४) उपदफा (१) मा उल्लिखित माल वस्तु बाहेक स्थानीय सडकको दाया बायाँ रहेको कुनै घर वा पर्खालमा सडकपट्टि निस्कने गरि राखिएको, जडिएको वा बनाएको कुनै चीज वस्तु वा ढोका वा रुखको हागा वा लहरा वा तारेले त्यस्तो सडकमा हुने आवागमनमा अवरोध हुन गएको छ भन्ने ठहारेमा त्यस्तो अवरोधलाई हटाउन वा अवरोध नहुने गरि मिलाई राख्न सरोकारवाला व्यक्तिको नाममा मुनासिब माफिकको म्याद तोक्यो स्थानीय निकायले आदेश गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेशमा सम्बन्धित चीज वस्तु वा ढोकालाई राख्ने, बनाउने वा जोड्ने ढाँचा र रुख वा लहरालाई काट छाट गरि कायम गर्नु पर्ने उचाई समेत तोक्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम तोकिएको म्याद भित्र आदेशमा लेखिएको काम कारवाही नगरेमा स्थानीय निकायले आँना नो कर्मचारी वा अन्य कुनै व्यक्ति खटाई त्यस्तो आदेशमा उल्लिखित काम कारवाई गराउन सक्नेछ ।

१०. स्वीकृति नलिई स्थानीय सडक वा सडक सीमामा कुनै किसिमको काम गर्न नहुने:

(१) गाउँपालिका सडकको स्वीकृति प्राप्त नगरि कसैले स्थानीय सडकसाग जोडिने गरि प्रवेश मार्ग बनाउन, स्थानीय सडक वा सडक सीमाभित्र खाडल वा कुलो खन्न वा भत्काउन, किला, लट्ठा, तगारो आदि गाड्न वा हाल्न वा घर टहरो वा छाप्रो वा सडकसीमाभित्र जग्गा आवादी गर्न वा यस्तै अन्य कुनै कार्य गर्न हुदैन ।

(२) कसैले गाउँपालिकाको स्वीकृति प्राप्त नगरि उपदफा (१) मा उल्लिखित कुनै कार्य गरेमा गाउँपालिकाले त्यस्तो व्यक्ति उपर यस ऐनको अन्य दफा बमोजिम कुनै कारवाही चलाउनु पर्ने भए सो चलाई स्वीकृति नलिई बनाएको प्रवेश मार्ग बन्द गर्न, खनेको खाडल वा कुलो पुर्न वा गाडेको वा उभ्याएको

किला लट्ठा तगारो आदि उखेल वा हटाउन वा बनाएका घर टहरो वा छाप्रो भत्काउन वा आवादी गरेको जग्गा सम्याउन मनासिब माफिकको म्याद तोकी त्यस्तो व्यक्तिको नाममा आदेश जारी गर्न सक्नेछ ।

- (३) सम्बन्धित व्यक्तिले उपदफा (२) बमोजिम जारी भएको आदेश पालन नगरेमा त्यस्तो व्यक्तिले बनाएको प्रवेश मार्ग बन्द गर्न वा खनेको खाडल वा कुलो पुर्न वा गाडेको वा उभ्याएको किला, लट्ठा, तगारो आदि उखेल वा हटाउन वा बनाएको घर, टहरो वा छाप्रो भत्काउन वा आवादी गरेको जग्गा सम्याउन सक्नेछ र सो बापत लागेको खर्चको रकम सम्बन्धित व्यक्तिबाट गाउँपालिकाले असुल उपर गरि लिन सक्नेछ ।

११. धरौटी दाखिला गराउने वा दस्तुर लिने अधिकार : (१) कसैलाई कुनै कामको निमित्त स्थानीय सडक वा सडक सीमा खन्नु वा भत्काउनु परेमा सडक विभागको स्वीकृति लिनु पर्नेछ र त्यसरी स्वीकृतिको लागी माग गरेमा गाउँपालिकाले आवश्यक जाचबुझ गरि त्यसरी खनिने वा भत्काउने स्थानीय सडक वा सडक सीमालाई मर्मत गरि पूर्वानुमान कायम गर्न लाग्ने खर्चको रकम धरौटी लिई स्वीकृति प्रदान गर्न सक्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम स्थानीय सडक वा सडक सिमा खन्ने स्वीकृति दिदा त्यसरी सडक वा सडक सीमा खन्दा अपनाउनु पर्ने तरिका वा जुन कामको लागि खनिएको हो सो समाप्त नभएसम्म पालन गर्नु पर्ने अन्य शर्तहरू गाउँपालिकाले तोक्न सक्नेछ र त्यस्तो शर्तहरू पालन गर्नेछु भनि स्वीकृतिको माग गर्ने व्यक्तिलाई कबुलियत गराउनु आवश्यक देखेमा गाउँपालिकाले सो समेत गराई लिन सक्नेछ ।

१२. गाउँपालिकाले खर्च भराउन सक्ने : (१) दफा ९ को उपदफा (२) बमोजिम सडकमा छाडेको वा राखेको माल पन्छाउदा वा सोही दफाको बमोजिम कुनै काम कारवाही गर्दा गाउँपालिकाले गरेको खर्चको रकम सरोकारवाला व्यक्तिलाई भराई लिन सक्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम भराई लिनु पर्ने रकम बुझाउन गाउँपालिकाले सरोकारवाला व्यक्तिको नाममा पैतीस दिनको म्याद तोकी म्याद जारी गर्नेछ, र सो म्यादभित्र उक्त रकम पनि नबुझाएमा वा थप म्यादको लागी माग पनि नगरेमा सरकारी बाकी सरह असुल उपर गर्ने तर्फ कारवाही चलाउनु पर्नेछ ।

- (३) स्थानीय सडकको आवागमनमा बाधा पुर्‍याउने गरि छोडेको वा राखेको कुनै माल वस्तुलाई गाउँपालिकाले आफ्नो नियन्त्रणमा लिएको भए त्यस्तो माल पन्छाउदा वा अन्यत्र लैजादा सो गाउँपालिकाले व्यहोर्नु परेको खर्च उपर नहुन्जेल त्यस्तो माललाई रोक्का गरिराख्न सक्नेछ र एक वर्षसम्म पनि त्यस्तो खर्च उपर हुन नआएमा वा त्यस्तो माल वस्तुको मालिक पत्ता नलागेमा सो माल वस्तु स्थानीय सरकारमा लाग्नेछ ।

परिच्छेद-४

विकास करसम्बन्धी व्यवस्था

१३. विकास कर असुलउपर गर्नसक्ने: यो ऐन लागू भएपछि निर्माण भएको सडकको दायाँ बायाँ रहेको जग्गामा स्थानीय सरकारले विकास कर एक पटक लगाई असुल उपर गर्न सक्नेछ ।

१४. विकास कर लाग्ने जग्गा र त्यसको खण्ड विभाजन: (१) सडक सीमा तोकिएको सडकसीमाको र सडकसीमा नतोकिएको सडकको किनाराबाट दुवै तर्फ १०० मिटरसम्मको जग्गामा विकास कर लाग्नेछ ।

तर दफा (३) (क) बमोजिम कुनै स्थायी बनौट वा भवन निर्माण गर्न निषेध गर्ने गरि तोकिएको फासला भित्र पर्ने जग्गामा विकास कर लाग्ने छैन ।

- (२) विकास करको कायम गर्ने प्रयोजनको लागि उपदफा (१) बमोजिमको जग्गालाई १०० मिटरको खण्डहरूमा विभाजन गरि देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरिएको छ :

(क) ५० मीटरसम्मको जग्गाको खण्ड “क” ।

(ख) ५०मीटर देखि ७५ मीटरसम्मको जग्गा खण्ड “ख” ।

(ग) ७५ मीटर देखि १०० मीटरसम्मको जग्गा खण्ड “ग”।

१५. विकास करको निर्धारण : (१) गाउँपालिका भित्रको जग्गा प्राप्त गर्दा जुन क्षेत्र वा ठाउँमा त्यस्तो जग्गा जे जति मोल कायम भई मुआब्जा दिइएको हो, त्यस्तो क्षेत्र वा ठाउँमा सोही मोलको देहाय बमोजिमको प्रतिशतले हुने रकम विकास कर स्वरूप असुल उपर गरिनेछ :

(क) खण्ड “क” को जग्गामा १० प्रतिशत,

(ख) खण्ड “ख” को जग्गामा ५ प्रतिशत ।

(ग) खण्ड “ग” को जग्गामा २ प्रतिशत ।

उदाहरण: कुनै एक क्षेत्रमा जग्गा प्राप्त गर्दा एक रोपनी जग्गाको मोल रु.५०००।- कायम भै मुआब्जा वितरण भएको रहेछ र त्यस्तो क्षेत्रमा विकास कर तिर्नुपर्ने कुनै व्यक्तिको जम्मा डेढ रोपनी जग्गा मध्ये आधा रोपनी खण्ड “क” मा र एक रोपनी जग्गा खण्ड “ख” मा परेको रहेछ भने निजले यस दफा बमोजिम तिर्नुपर्ने विकास गरेको रकम यस बमोजिम हुनेछ :

खण्ड “क” मा परेको एकरोपनी जग्गाको १० प्रतिशतले रु.	५००।-
खण्ड “ख” मा परेको एकरोपनी जग्गाको ५ प्रतिशतले रु.	२५०।-
खण्ड “ग” मा परेको एकरोपनी जग्गाको २ प्रतिशतले रु.	१००।-
जम्मा रु.	८५०

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकारले कुनै जग्गाको अधिस्थापनलाई ध्यानमा राख्दा वा अरु कुनै कारणबाट त्यस्तो जग्गामा लाग्ने विकास गरेको दरलाई घटाउन वा विकास कर नलाग्ने गरि छुट दिन आवश्यक ठहराएमा स्थानीय सरकारले सूचना प्रकाशित गरि त्यस्तो विकास गरेको दर घटाउन वा छुट दिन सक्नेछ । त्यसरी विकास गरेको दर घटाउन वा छुट दिने सम्बन्धमा स्थानीय सरकारले मुआब्जा निर्धारण समितिको सिफारिसलाई समेत ध्यान दिनेछ ।

- १६. विकास कर बुझाउने अवधि र कार्यालय :** (१) यस ऐन बमोजिम बुझाउनु पर्ने विकास करलाई तोकिए बमोजिमको किस्ताबन्दीमा तोकिएको कार्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ ।
तर आफूले बुझाउनु पर्ने जति विकास गरेको पुरै रकम कसैले एकमुष्ट बुझाउन चाहेमा यस दफाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।
- (२) विकास कर बुझाउने म्याद तथा सम्बन्धित अन्य कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।
- १७. विकास कर नबुझाएमा मालपोत बाँकी सरह असुल गरिने:** (१) कसैले दफा १६ बमोजिमको म्यादभित्र विकास कर नबुझाएमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम मालपोत बाकी राखे सरह कारवाही चलाई असुल उपर गरिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम विकास कर बाकी राखेकोमा कारवाही चलाउदा सम्बन्धित जग्गा लिलाम गर्नु पर्ने भएमा प्रचलित नेपाल कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि त्यस्तो विकास कर लागेको जग्गालाई लिलाम बढाबढ गर्नु अघि स्थानीय सरकारको स्वीकृति लिई मात्र लिलाम गर्नु पर्छ ।

परिच्छेद-५ विविध

- १८. क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्ने अधिकारी र त्यस उपरको उजुरी :** (१) दफा ८ को उपदफा (४) वा दफा ९ को उपदफा (४) बमोजिम दिइने क्षतिपूर्ति रकम गाउँपालिकाका सम्बन्धित वडा अध्यक्षको उपस्थितिमा निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम निर्धारण भएको क्षतिपूर्तिमा चित्त नबुझे व्यक्तिले त्यस्तो क्षतिपूर्ति पाउने सुचना प्राप्त गरेको पैतीस दिनभित्र स्थानीय सरकार समक्ष उजुर गर्न सक्नेछ ।
- १९. उजुर परेको कारणले जग्गा अधिग्रहण गर्न बाधा नपर्ने:** (१) दफा १८ को उपदफा (२) बमोजिम क्षतिपूर्तिको सम्बन्धमा उजुरी परेको कारणले मात्र यस ऐन बमोजिम कुनै कामको लागी जग्गा अधिग्रहण गर्नमा बाधा पर्ने छैन ।
- २०. सरकारी कार्यालयले सडक खन्नु परेमा सूचना दिनुपर्ने:** स्थानीय सरकारको कुनै निकाय वा कार्यालयले कुनै कामको लागि सार्वजनिक सडक वा सडक सिमा खन्नु पर्दा गाउँपालिकाको पूर्व स्वीकृति लिई खन्नु पर्छ र त्यसरी सडक वा सडक सीमा खन्ने सम्बन्धमा गाउँपालिकाले कुनै तरीका वा शर्त तोकेको भए सो समेत पालन गर्नु पर्नेछ ।
- २१. दण्ड सजाय:** (१) दफा ५ बमोजिम जग्गा अधिग्रहण गर्दा वा यस ऐन बमोजिमको कुनै सूचना टाँस गर्दा बाधा विरोध वा हुलहुज्जत गरेमा तीन महिना सम्म कैद वा २५ हजार रुपैया जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।
- (२) कसैले दफा ७ बमोजिम लगाएको रुख उखेलेमा वा काटेमा वा दफा ८ बमोजिम माटो, ढुङ्गा, बालुवा लिदा बाधा विरोध गरेमा वा दफा ९ को विर्खलाप कुनै काम गरेमा रु.२००० जरिवाना हुनेछ ।
- (३) कसैले दफा १० को उपदफा १ को विर्खलाप कुनै काम गरेमा वा सोही दफाले उपदफा ३ बमोजिम स्थानीय सरकारले कुनै काम कारवाही गर्दा बाधा विरोध गरेमा एक वर्ष कैद वा पाँच हजार रुपैया वा दुवै सजाय हुनेछ ।
- २२. मुद्दाको तहकिता र दायरा :** यस ऐन बमोजिम सजाय हुने कसुर सम्बन्धी मुद्दाको तहकिता कम्तीमा राजपत्र अंकित प्रथम श्रेणीसम्मको कर्मचारीले गर्नेछ र त्यस्तो तहकिता काम पूरा भएपछि गाउँपालिकाले तोकेको अधिकारी समक्ष मुद्दा दायर गर्नु पर्नेछ ।

जगदुल्ला गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

माझगाउँ, डोल्पा
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

सहकारी ऐन-२०७५
स्थानीय सडक ऐन-२०७५

गाउँसभाबाट स्वीकृत मिति : २०७५/०३/१०